

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
*za gradbeništvo
in geodezijo*

*Janova 2
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si*

Univerzitetni program Geodezija,
smer Prostorska informatika

Kandidatka:

Irena Kosič

Vloga gornje Gorenjskega somestja v urbanem omrežju

Diplomska naloga št.: 722

Mentor:

izr. prof. dr. Anton Prosen

Somentor:

asist. Tadej Žaucer

Ljubljana, 2. 10. 2007

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana **IRENA KOSIČ** izjavljam, da sem avtorica diplomske naloge z naslovom
»**VLOGA GORNJE GORENJSKEGA SOMESTJA V URBANEM OMREŽJU**«.

Izjavljam, da se odpovedujem vsem materialnim pravicam iz dela za potrebe elektronske
separatoteke FGG.

Ljubljana, 06. 09. 2007

BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

UDK:	711.4(497.4)(043.2)
Avtor:	Irena Kosič
Mentor:	izr. prof. dr. Anton Prosen
Naslov:	Vloga gornje gorenjskega somestja v urbanem omrežju
Obseg in oprema:	83 str., 19 pregl., 9 sl., 6 graf., 6 pril.
Ključne besede:	mesto, naselje, indikator, teritorialna enota, klasifikacija, Slovenija, Gorenjska

Izveček

Diplomsko delo obravnava vlogo gornje gorenjske subregije v urbanem omrežju. Prvi del naloge analizira nekatere projekte (ESPON 1.4.1, ESPON 2.4.2, RePUS, Urban Audit, CONSPACE, MARS, SURS...), ki imajo navedene kriterije (indikatorje) za določanje oziroma analiziranje posamezne lastnosti naselja. Iz teh projektov so izbrani tisti kriteriji, ki so pomembni za določanje majhnih in srednje velikih mest. Indikatorji so zbrani v štirih skupinah, kot so demografska struktura, ekonomsko-socialna struktura, infrastruktura in dostopnost ter institucije. Te skupine pa se nato delijo še v posamezne podskupine. Na koncu prvega dela so izbrani tisti indikatorji, ki so pomembni za majhna in srednje velika mesta v slovenskem merilu. V drugem delu diplomske naloge je opisana standardna klasifikacija teritorialnih enot. Temu sledijo opisi posameznih enot v gornji gorenjski regiji. Nato so na podlagi statističnih podatkov ter nekaterih grafičnih podlag testirani izbrani indikatorji na območju gornje gorenjske za tista naselja, ki imajo po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije status mestnega naselja. Na koncu diplomske naloge pa so iz analize izbrani tisti indikatorji, ki prikažejo vlogo gornje gorenjskega somestja v urbanem omrežju.

BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION

UDC: 711.4(497.4)(043.2)
Author: Irena Kosič
Supervisor: izr. prof. dr. Anton Prosen
Title: The role of upper Gorenjska conurbation in the urban network
Notes: 83 p., 19 tab., 9 fig., 6 graph., 6 ann.
Key words: city, settlement, indicator, territorial unit, classification
Slovenia, Gorenjska

Abstract

The thesis treats the role of the Upper Gorenjska subregion in the urban network. The first part of the thesis analyses some projects (ESPON, 1.4.1, ESPON 2.4.2, RePUS, Urban Audit, CONSPACE, MARS, SURS, ...) which possess specified criteria (indicators) for determining or analysing individual settlement characteristic. Those criteria which show importance for determination of small and medium cities have been selected out of the above mentioned projects. Indicators are collected in four groups which are demographic structure, economic – socio structure, infrastructure and accessibility together with institutions. These groups are divided into subgroups. The end of the first part contains those indicators which are important for small and medium cities according to the Slovene criteria. A standard classification of territorial units is depicted in the second part of the thesis and followed by descriptions of individual units in the upper Gorenjska region. Selected indicators on the area of upper Gorenjska are tested on the basis of statistical data and some graphic bases for those settlements which have a status of urban settlement according to Statistical Office of the Republic of Slovenia. Those indicators which demonstrate the role of the upper Gorenjska conurbation in the urban network have been selected out of the analysis at the end of the thesis.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	KRITERIJI ZA DOLOČITEV MAJHNIH IN SREDNJE VELIKIH MEST	2
2.1	Trije glavni pristopi pri določanju mest v Evropi.....	2
2.1.1	Administrativni pristop.....	2
2.1.2	Morfološki pristop	3
2.1.3	Funkcionalni pristop	4
2.2	Indikatorji za določitev majhnih in srednje velikih mest	5
2.2.1	Demografija	9
2.2.1.1	Populacija	9
2.2.1.2	Spreminjanje populacije in migracije	11
2.2.1.3	Gostota poselitve	13
2.2.2	Ekonomsko-socialna struktura	15
2.2.2.1	Bruto družbeni proizvod (BDP)	15
2.2.2.2	Zaposlenost in aktivna populacija	17
2.2.2.3	Brezposelnost	20
2.2.2.4	Izobrazba	21
2.2.3	Infrastruktura in dostopnost.....	25
2.2.3.1	Infrastruktura	25
2.2.3.2	Dostopnost.....	26
2.2.4	Institucije	29
2.3	Zbrani indikatorji.....	31
2.4	Izbrani indikatorji	39
3	GORNJE GORENJSKO SOMESTJE	42
3.1	Standardna klasifikacija teritorialnih enot.....	42
3.2	Geografski opis obravnavanega območja.....	44
3.2.1	Upravne enote.....	46
3.2.2	Občine.....	46
3.2.2.1	Bled.....	47

3.2.2.2	Bohinj	49
3.2.2.3	Jesenice	51
3.2.2.4	Kranjska Gora.....	54
3.2.2.5	Radovljica.....	56
3.2.2.6	Žirovnica.....	58
3.3	Statistični podatki obravnavanega območja	60
3.3.1	Demografska struktura	61
3.3.1.1	Populacija	61
3.3.1.2	Spreminjanje populacije	62
3.3.1.3	Migracije.....	63
3.3.1.4	Gostota poselitve	66
3.3.2	Ekonomsko-socialna struktura	66
3.3.2.1	Bruto družbeni proizvod (BDP)	66
3.3.2.2	Zaposlenost.....	67
3.3.2.3	Brezposelnost	69
3.3.2.4	Izobrazba	70
3.3.3	Infrastruktura	71
3.3.4	Dostopnost.....	72
3.4	Testiranje izbranih indikatorjev	75
4	ZAKLJUČEK	78
	LITERATURA	80

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Indikator velikosti populacije	9
Preglednica 2: Gostota poselitve	13
Preglednica 3: BDP	15
Preglednica 4: Brezposelnost	20
Preglednica 5: Univerzitetna izobrazba.....	22
Preglednica 6: Druga izobrazba.....	22
Preglednica 7: Število študentov na univerzi	22
Preglednica 8: Število študentov na drugih šolah.....	23
Preglednica 9: Dostopnost.....	27
Preglednica 10: Institucije	29
Preglednica 11: Turizem.....	30
Preglednica 12: Indikatorji, zbrani po projektih.....	33
Preglednica 13: Izbrani kazalniki z načinom izračuna in virom podatkov.....	40
Preglednica 14: Staranje populacije v posameznem naselju	62
Preglednica 15: Starostna struktura prebivalstva na ravni regije	63
Preglednica 16: Starostna struktura prebivalstva na ravni občine.....	63
Preglednica 17: Prebivalstvo po tipu selitve v posamezno naselje	64
Preglednica 18: Regionalni BDP na prebivalca	66
Preglednica 19: Brezposelnost v gorenjski regiji glede na starostne skupine in izobrazbo	69
Preglednica 20: Preglednica izbranih kazalnikov za občine in naselja s podatki.....	73

KAZALO SLIK

Slika 1: Lega gornje gorenjskega somestja v Sloveniji s prikazom statističnih regij in občin	43
Slika 2: Blejsko jezero (www.bled.si)	47
Slika 3: Položaj občine Bled glede na širšo okolico (www.bled.si)	48
Slika 4: Bohinjsko jezero (www.destinacije.com)	49
Slika 5: Bohinjska Bistrica (www.photo-gallery.cz)	50
Slika 6: Jesenice (sl.wikipedia.org)	52
Slika 7: Kranjska Gora (www.kranjskagora.si)	55
Slika 8: Radovljica (www.radovljica.si)	57
Slika 9: Simulacija možnega urbanega omrežja (www.mop.gov.si)	77

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Število prebivalcev v mestnih naseljih	61
Grafikon 2: Število prebivalcev v posamezni občini	62
Grafikon 3: Skupni selitveni prirast po občinah med letoma 1995 in 2005	65
Grafikon 4: Delež delovno aktivnega prebivalstva po kraju dela v posameznem naselju	68
Grafikon 5: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi	70
Grafikon 6: Prebivalstvo, ki se izobražuje	71

PRILOGE

PRILOGA A: Preglednica starostne strukture prebivalcev v posamezni občini ter v posameznem naselju

PRILOGA B: Priseljeno prebivalstvo po državi prvega prebivališča

PRILOGA C: Karta prometne infrastrukture na gornjem gorenjskem

PRILOGA D: Karta velikosti populacije

PRILOGA E: Karta delovnih migracij – shematski prikaz

PRILOGA F: Karta delovnih migracij – strukturni prikaz

1 UVOD

Diplomska naloga temelji na izboru kazalnikov za določanje velikosti mest ter podrobneje analizira vlogo gornje gorenjskega somestja v urbanem omrežju. Na podlagi virov je narejen izbor pomembnih indikatorjev ter prikazana vloga somestja na različnih ravneh.

Trenutni trend razvoja Slovenije poteka na policentričnem urbanem razvoju. Policentrizem je koncept ureditve upravnih enot in regionalnega razvoja, kjer nastaja več središč s podobno stopnjo centralnosti oziroma s podobnimi upravnimi, socialnimi, izobraževalnimi, kulturnimi in drugimi negospodarskimi dejavnostmi (Drozg, 2005).

V Sloveniji imamo tri koncepte regionalnih središč. Izbor teh središč je bil vsakič opravljen na podlagi drugih kriterijev. Tako imamo v prvem konceptu, ki se nanaša na zasnovo urbanizacije (višji in nižji nivo), navedeno somestje Jesenice–Bled–Radovljica v nižjem nivoju. V drugem konceptu, ki izhaja iz Dolgoročnega plana SR Slovenije za obdobje 1986–2000, nivoji niso opredeljeni. Ravno tako kot v prejšnjem konceptu imamu tudi tu regionalno središče Jesenice–Bled–Radovljica. V tretjem konceptu, ki je nastal na podlagi Strategije prostorskega razvoja Slovenije, je navedeno somestje Jesenice–Radovljica. V tem konceptu je izpuščeno naselje Bled. Torej je to somestje s stališča države obravnavo kot pomembno za policentrični urbani razvoj.

Kriteriji so odvisni od vsake države posamično in jih ne moremo povzeti iz drugih držav, čeprav smo člani Evropske unije, saj se razmere na demografskem, socialnem in ekonomskem področju razlikujejo. Zato je potrebno ugotoviti, kateri kriteriji so za našo državo primerni in kateri ne. Tako so v diplomski nalogi na podlagi analiziranih projektov opisani posamezni kazalniki. Kazalniki so razdeljeni v štiri skupine: demografska struktura, ekonomsko-socialna struktura, infrastruktura in dostopnost ter institucije. Iz tega pa so izpeljani tisti kazalniki, ki so za nas pomembni. V nekaterih primerih ugotovimo, da je kazalnik pomemben, vendar ga zaradi drugih vplivov ne moremo upoštevati. Na podlagi izbora kazalnikov ter rezultatov za gornje gorenjsko somestje so izpostavljeni tisti ključni kazalniki ter njihove vrednosti, ki naj bi jih imelo vsako malo in srednje veliko mesto.

2 KRITERIJI ZA DOLOČITEV MAJHNIH IN SREDNJE VELIKIH MEST

V preteklosti so bili že določeni kriteriji za določevanje majhnih in srednje velikih mest. To obravnava tako domača kot tudi tuja literatura ter nekateri projekti, ki so še v izdelavi. Prvi korak za določitev majhnih in srednje velikih mest je definiranje oziroma definicija urbanih območij, ki je trenutno uveljavljena v izbranih evropskih državah. Zaradi velikega števila pristopov je potrebno v posamezni državi identificirati, kateri pristopi oziroma kriteriji so uporabni v primerjalni pan-evropski perspektivi. V različnih državah se uporabljajo različni pristopi določevanja mest, vendar je najpogosteje v uporabi statistični pristop. Iz vseh teh pristopov pa ESPON 1.4.1. predvideva tri glavne pristope, ki prevladujejo v Evropi:

- **Morfološki pristop** definira urbano območje na podlagi razsežnosti in nepretrganosti urbanih sklenjeno pozidanih površin, števila prebivalcev in razmerja med mestnim območjem in urbanim naseljem. Pristop obravnava mesto kot fizični oziroma arhitekturni objekt.
- **Funkcionalni pristop** definira urbano območje na osnovi medsebojnega vplivanja med jedrom območja, ki je določeno po morfološkem kriteriju, in obkrožajočim območjem. Ta pristop upošteva tako socialni kot tudi ekonomski vidik.
- **Administrativni pristop** definira urbano območje na podlagi administrativnega statusa območja. Temelji na legalnih administrativnih mejah, kot so občinske meje in meje pokrajine. Ta pristop omogoča večjo strukturo, organizacijo in kontrolo znotraj države.

2.1 Trije glavni pristopi pri določanju mest v Evropi

2.1.1 Administrativni pristop

V posameznih evropskih državah so občine deljene na mestne in podeželske na podlagi celotne populacije, administrativne vloge, njihove zgodovine ali zgolj na podlagi odločitve državnih oblasti.

a) Število prebivalcev

V posameznih državah je občina obravnavana kot urbana, ko presega določeno mejo števila populacije. Na podlagi tega se ustvarijo administrativne meje občine kot formalna razmejitev mesta, neupoštevajoč dejansko strukturo naselitve. Vsaka občina tako dobi status mesta, ko

doseže določeno populacijsko mejo. Ta status jim da posebne pravice in dolžnosti na regionalnem oziroma državnem nivoju.

b) Status mesta na podlagi državne odločitve

Občina lahko postane mesto na podlagi odločitve države, ko ima občina določen administrativni status, kot je to na primer mesto regionalnega pomena. Na ta način se osredotoči na njeno vplivnost, ki jo ima na institucionalni in politični sistem.

c) Zgodovinska mesta

Do 19. stoletja in industrijske revolucije je bilo razmeroma lahko razločiti mesta od podeželja. Celo v primerih, ko je urbano območje segalo izven fizičnih mej mesta (to so bila pogosto mestna obzidja) smo lahko ločili različne tipe okolja. V posameznih deželah je še vedno zgodovinski faktor pomemben kriterij za identificiranje mest in njihovega mesta v nacionalni hierarhiji.

2.1.2 Morfološki pristop

Morfološki pristop vzpostavlja odnose med analizo prostorske razsežnosti bivališč čez celotni teritorij in kako ta bivališča oblikujejo sklenjeno pozidane površine.

a) Sklenjeno pozidane površine

V mnogih državah je definicija sklenjeno pozidanih površin prvi korak razlikovanja urbanih površin od ruralnih. Pri definiranju urbanih pozidanih površin sta največkrat uporabljena dva parametra. Prvi parameter je razdalja med zgradbami, ki mora biti manjša od določenega praga, drugi parameter pa predpisuje, da mora celotna populacija stanujočega prebivalstva dosegati minimalen prag.

Prvi parameter, za katerega lahko rečemo, da meri zgoščenost naselitve, določa, ali zgradbo lahko vključimo v območje naselja ali ne. Ta razdalja se v posameznih državah razlikuje in se giblje od 50 m do 250 m. Večina držav uporablja razdaljo 200 m, ki je predlagana s strani Združenih narodov kot definicija urbanega območja. Sklenjeno pozidane površine lahko štejemo kot urbane, če celotna populacija prekorači določen prag. Vrednost praga se spreminja glede na posamezno državo. To je drugi parameter.

b) Morfološka urbana območja

V državah, ki uporabljajo morfološki pristop, so sklenjeno pozidane površine pogosto približek administrativnih in statističnih mej. Razmejitve formalnih urbanih območji tako temeljijo na teh približnih mejah. V prvi skupini držav je morfološko urbano območje definirano s ponovno ureditvijo pozidanih površin v mejah mesta. V drugi skupini držav uporabljajo teritorialno razdelitev pod mestnim nivojem in tako določijo urbana območja. Te razmejitve imajo pogosto statistični namen in so uporabljene na primer za popis prebivalstva. Tretji tip pristopa k pozidanim površinam pa imajo nordijske države. V teh državah ni ponovne prilagoditve pozidanih površin na katerikoli administrativni ali statistični ravni, ampak so pozidane površine obravnavane kot statistična območja.

c) Intenziteta populacije

Države, ki nimajo formalne definicije urbanih območij, uporabljajo intenziteto populacije kot osnovo za določanje urbanih območij. Rezultati, pridobljeni z intenziteto populacije za razlikovanje urbanih in podeželskih območij, so močno obremenjeni z velikim številom faktorjev. Prvič: nivo statističnih enot močno vpliva na rezultate razdelitve. Statistične enote višjega reda bodo težile k prilagajanju neurbaniziranih območij v bolj strnjenem populacijskem območju. Drugič: rezultati bodo tudi odvisni od relativne velikosti teritorialnih enot. Povprečna velikost regij in mest se med posameznimi državami močno spreminja.

2.1.3 Funkcionalni pristop

Tretji identifikacijski pristop poudarja pomembnost funkcionalnih razmerij kot osnovni element razumevanja, kaj lahko jemljemo kot urbano. Veliko držav dopolni morfološki in administrativni pristop s funkcionalnim z namenom, da bi dosegli boljše razumevanje kompleksne strukture urbanih območij. Funkcionalni pristop deli urbani prostor na tri glavne dele:

- urbano jedro, ki je definirano kot središče mesta,
- notranji obroč, ki meji na jedro in ustreza urbanim območjem,
- zunanji obroč, ki ustreza zunanjim mejam mesta in je pogosto bolj raztegnjen kot ostali deli.

Celotno območje, ki je določeno na osnovi teh treh delov, pa imenujemo urbana regija.

Funkcionalni pristop temelji na izmenjavi funkcij med različnimi deli urbane regije in se kaže v številu prebivalcev v jedru, številu delovno aktivnih prebivalcev v jedru oziroma gostoti delovnih mest, območju delovne sile in stalnih delovnih migracij v središče ter deležu zaposlenih v posameznem sektorju. Območja delovne sile temeljijo na selitvenem vzorcu delavcev, ki dnevno potujejo iz enega v drugo mesto. Domneva se, da če aktivna populacija mesta redno potuje v določeno mesto bolj kakor v druga mesta, je to mesto del iste funkcionalne enote – območja delovne sile.

2.2 Indikatorji za določitev majhnih in srednje velikih mest

V tem poglavju so opisani indikatorji za določevanje majhnih in srednje velikih mest, ki so navedeni v naslednjih projektih: ESPON¹ 1.4.2, ESPON 2.4.2, ESPON Scientific Report II, ESPON Balkan, RePUS², Urban Audit, CONCPACE³, MARS⁴, Mestna naselja v Republiki Sloveniji, 2003, Lizbonske in Gothemburške strategije ... Potrebno je poudariti, da vsi projekti nimajo indikatorjev za določevanje majhnih in srednje velikih mest, ampak so to lahko tudi indikatorji za merjenje trajnostnega razvoja, določanje razvoja nekega območja ...

Program ESPON je ustvarjen za podporo razvojni politiki ter za izgradnjo evropske znanstvene skupine na področju prostorskega razvoja. Državno, regionalno in lokalno znanje deloma že obstaja in je dostopno, čeprav program pokriva le majhen del evropskega prostora. Ob zagotovitvi potrebnega raziskovalnega potenciala za uporabno raziskovanje s programom ESPON je poseben trud predviden za izgradnjo podpirajoče znanstvene skupnosti na področju evropskega prostorskega razvoja, ki bo zajemal množico akademskih znanosti. Tako so naloge programa ESPON naslednje:

- evidence o ozemeljski dinamiki in neravnotežju znotraj Evrope in njenih regij,
- boljše zaznavanje in uporabljanje evropske prostorsko-razvojne perspektive,

¹ European Spatial Planning Observation Network – Evropska prostorsko planerska opazovalna mreža

² Strategy for a Regional Polycentric Urban Sistem in Central-Eastern Europe - Strategija za regionalni policentrični urbani sistem v centralni-vzhodni Evropi

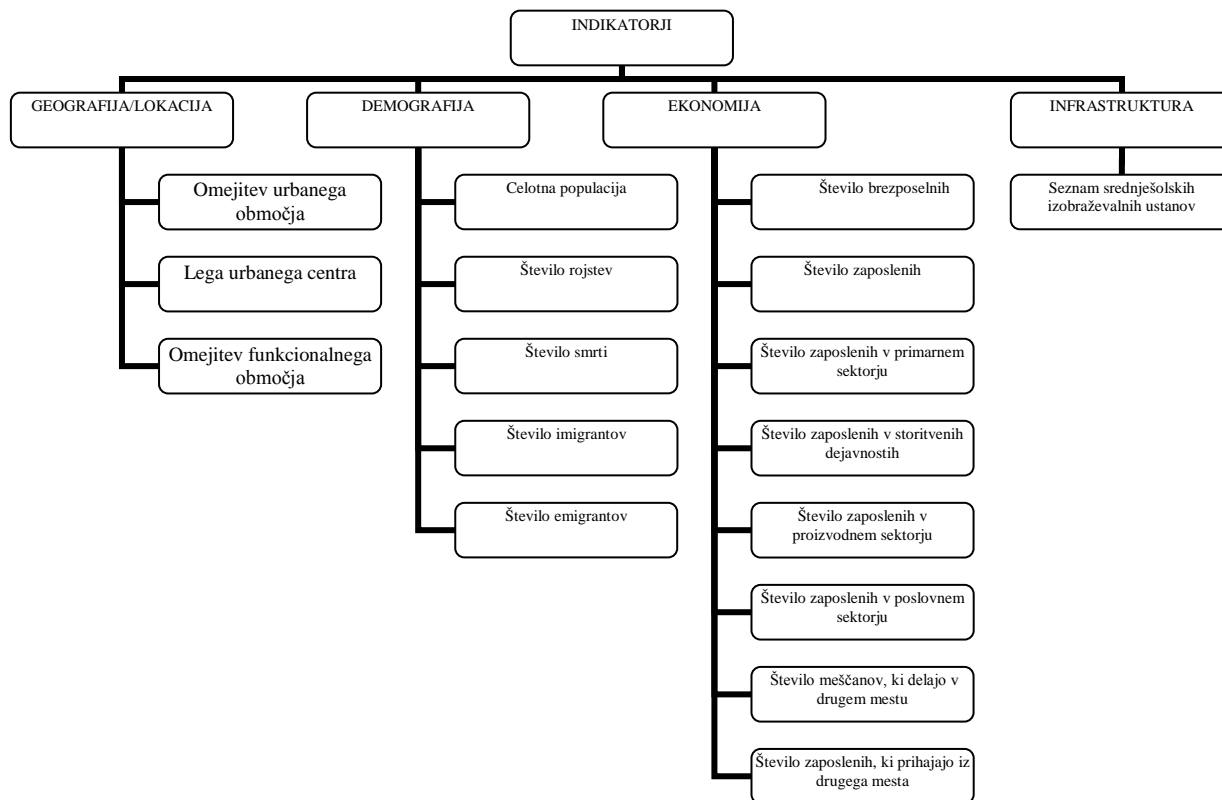
³ Commonstrategy Network for Spatial Development in Implementation – Skupna strateška mreža za prostorski razvoj in implementacijo

⁴ Monitoring Alpine Regions' Sustainability – Opazovanje trajnostnega razvoja Alpske regije

- prostorsko razsežnost v ozemeljski kohezijski politiki in drugih politikah EU,
- boljšo koordinacijo prostorskih odločitev,
- enotno politiko izdelovalcev, upravljavcev in znanstvenikov,
- izgradnjo evropske prostorske znanstvene skupnosti.

Program ESPON je razdeljen na različne projekte. Tako imamo na primer projekt ESPON 1.4.1, ki analizira majhna in srednje velika mesta, ESPON 2.4.2, ki ponuja združeno analizo projektov na različnih teritorialnih povezanostih in stopnjah. Glavni namen ESOPN Scientific Report-a II je dokumentirati napredek, ki je bil ustvarjen na znanstvenem področju v evropskem prostoru.

V projektu ESPON 1.4.1. je bilo določenih 17 indikatorjev za določanje majhnih in srednje velikih mest. Ti indikatorji so bili nato združeni v štiri glavne kategorije:

RePUS se osredotoča na nove države članice EU in zagovarja izzive bolj uravnoveženega in trajnostnega urbanega razvoja. Evropska prostorska razvojna perspektiva izpostavlja, da so urbani policentrični sistemi bistvo za uravnovežen in trajnostni gospodarski razvoj Evrope. Glavni cilj projekta je zgraditi regionalni policentrični urbani sistem. Sistem bo zgrajen na podlagi majhnih in srednje velikih mest. Projektni načrti identificirajo potencialne območnih mestnih sistemov, vključno s svojimi funkcionalnimi vlogami in mestno hierarhijo znotraj konteksta celotnega evropskega prostora. Projekt RePUS je eden izmed projektov v programu INTERREG IIIB CADSES.

Urban Audit zbira informacije o življenjskih pogojih v 258 velikih in srednje velikih mestih znotraj Evropske unije. Urban Audit gradi na osnovi uspeha Urban Audit pilotnega projekta, ki je potekal med letoma 1997 in 2000. V tem projektu je bilo prikazano, da je zbirka primerljivih urbanih statistik po celotni Evropski uniji možna in uporabna.

Projekt CONSPACE je bil lansiran leta 2003. Ukvarja se s temami integriranega regionalnega planiranja in trajnostnega regionalnega razvoja. Realiziran je v okviru INTERREG III B⁵ CADSES operativnega programa, katerega cilj je doseganje višje teritorialne in ekonomske integracije znotraj območja. CONSPACE⁶ projektni partnerji so organizacije prostorskega planiranja, ki predstavljajo deset regij v petih državah: Koroška (A), Štajerska (A), Veneto (I), Furlanija – Julijska krajina (I), Goriška pokrajina (I), Slovenija (SL), Hrvaška (HR), županija Primorsko-Goranska (HR), županija Istrska (HR) in Južna podonavska regionalna razvojna agencija z županijami Baranya, Somogy in Tolna (HU).

Po konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju v Riu de Janeiru leta 1992 je koncept trajnostnega razvoja dobil pomembno vlogo v regionalni razvojni strategiji, posebno v Evropi. Poleti leta 2002 se je na podlagi naraščajoče vloge raziskovanja trajnostnega razvoja 22 partneric iz Avstrije, Francije, Nemčije, Italije, Slovenije in Švice odločilo za skupni

⁵ INTERREG III je pobuda Evropske unije, katere poglobitni cilj je spodbujati višjo stopnjo teritorialne integracije evropskih regij z namenom doseganja trajnostnega, skladnega in uravnoveženega razvoja Skupnosti. INTERREG IIIB je namenjen transnacionalnemu sodelovanju na področju prostorskega razvoja.

⁶ CADSES je program INTERREGA IIIB za prostor srednje, jadranske, podonavske in jugovzhodne Evrope.

projekt opazovanja regionalnega trajnostnega razvoja v alpskem prostoru. Kot rezultat je bil lansiran projekt MARS v okviru INTERREG IIIB.

Statistični urad Republike Slovenije (SURSTAT) je najpomembnejši izvajalec statističnih raziskovanj v Sloveniji. Podatki služijo kot kazalniki gospodarskega, socialnega, demografskega in kulturnega razvoja. Ker se je Slovenija bližala članstvu v Evropski uniji, leta pa ima posebne zahteve po urbanih statistikah ter izkazovanju teh podatkov, so se na Statističnem uradu Republike Slovenije odločili za nove strokovne podlage za opredeljevanje mestnih naselij v Sloveniji. Tako so izbrali nove kriterije za določanje mestnih naselij v Republiki Sloveniji v projektu Mestna naselja v Republiki Sloveniji, 2003.

Lizbonska strategija, ki jo je Evropski svet sprejel marca leta 2000, predstavlja dolgoročno strategijo, katere glavni cilj je, da postane Evropa do leta 2010 najbolj konkurenčno, dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki naj bi doseglo trajno gospodarsko rast z več ter boljšimi delovnimi mesti. Strategija je bila v letu 2001 na Goeteborškem vrhu dopolnjena z ukrepi za urejanje okolja, tako da strategija kot celota sedaj zajema tri področja (t. i. stebre), in sicer gospodarstvo, sociala ter okolje. Vsa tri področja naj bi usklajeno delovala v smeri hitrejšega trajnostnega razvoja Unije (<http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/971-103/>).

V naslednjem delu diplomske naloge so podrobneje prikazani indikatorji po posameznih funkcijah. Nekateri projekti imajo pragove za razvrščanje mest v posamezne skupine, drugi projekti pa imajo zgolj navedene indikatorje, ki so pomembni za posamezni projekt.

2.2.1 Demografija

2.2.1.1 Populacija

Projekt RePUS je velikost populacije v mestu razdelil na šest razredov. Vsakemu razredu je pripisal določen interval prebivalcev v samem mestu ter v njegovem funkcionalno urbanem območju. Mesto in funkcionalno urbano območje je nato razdelil na pet nivojev in jim pripisal ustrezno število točk. Takšen postopek naj bi bil primeren za razvrščanje posameznih mest v nivoje.

Preglednica 1: Indikator velikosti populacije

Mesto (št. preb.)	Funkcionalno urbano območje (vsaj 2 do 3 krat večje)	Nivoji		Točke
(2.000)3.000-10.000	(10.000/15.000–30.000)	Lokalna raven	Lokalna (ruralna) - L1	1
10.000-49.000	30.000-60.000		Lokalna – L2	2
49.000-99.990	60.000-300.000	Regionalna raven	Regionalna - R1	3
100.000-249.000	300.001-790.000		Regionalna – R2	4
250.000-990.000	800.000 -3.000.000	Nacionalna raven		5
Več kot 1.000.000	Več kot 3.000.000	Evropska raven		6

(RePUS, 2005)

Potrebno je poudariti, da je potrebno prilagajati višino praga za vsak nivo. RePUS predvideva, da bodo največji problemi pri regionalnem nivoju nastali ravno v Sloveniji zaradi nizkega števila celotne slovenske populacije (RePUS, 2005).

Indikatorje za področje demografije, kot so velikost populacije, spreminjanje populacije in migracije lahko najdemo v različnih ESPON projektih. Tako lahko v ESPONS Scientific Report-u II v osnovnih indikatorjih populacije na ravni NUTS 2 najdemo naslednje indikatorje, ki se nanašajo na velikost populacije: celotna populacija leta 2003, delež ženske

populacije, delež moške populacije, delež populacije skupaj in po spolu, ki je mlajši od 14 let, delež populacije skupaj in po spolu, ki je starejši od 65 let, ter v drugi skupini tistih, ki so starejši od 75 let (ESPON Scientific Report II, 2005).

Na ravni NUTS 3 pa naletimo na razvoj povprečne populacije med leti 1995 in 2003 (ESPON Scientific Report II, 2005).

Projekt ESPON ECPs transnational Network activities 097/2005 analizira podatke in indikatorje za zahodni Balkan. Med indikatorji najdemo celotno populacijo, žensko populacijo, moško populacijo, populacijo po starostnih skupinah ter populacijo po posameznih naseljih (ESPON ECPs transnational ..., 2005).

Evropski projekt Urban Audit ima v področju demografije tri podpodročja: populacija, narodnost in struktura gospodinjstev. Za vsako podpodročje so naštetih še posamezni indikatorji. Tako ima populacija 41 indikatorjev, ki jih lahko združimo v celotno populacijo, celotno populacijo glede na spol, celotno populacijo glede na starostne skupine in spol, pri čemer so starostne skupine razdeljene na desetletna obdobja po dvajsetem letu starosti. Starostne skupine do dvajsetega leta starosti pa nimajo enakih intervalov in se v nekaterih letih celo prekrivajo, saj so izbrane skupine npr. 0–2, 3–4, 0–4... (Urban Audit Glossary, 2006).

Projekt CONSPACE ima v svoji prvi skupini demografske strukture naslednje indikatorje, ki jih lahko štejemo med indikatorje populacije: število populacije in starostne skupine otrok, starostnikov in delovno aktivne populacije. Projekt CONSPACE pravi, da demografska struktura razlaga specifične regionalne indikatorje za prostorski razvoj in določa regionalni nivo drugih indikatorjev z definiranjem območji z naraščajočo/pojemajočo populacijo. Neskladnost med strukturo prostora in demografskim potencialom lahko vodi do migracijskega znižanja populacije in lahko pokaže, da je trenutna prostorska struktura problematična z demografskega vidika (CONSPACE, 2005b).

MARS ima v sklopu indikatorjev družbe, v podpoglavju demografija, naveden tudi indikator demografske strukture (MARS, 2005a).

Projekt Mestna naselja v Republiki Sloveniji, 2003 v prvi skupini kriterijev za opredeljevanje mestnega naselja (formalni kriterij – število prebivalcev) omenja naslednje štiri kriterije (Pavlin in sod., 2005):

- Prvi kriterij: mestna naselja so vsa naselja v Sloveniji, ki imajo več kot 3000 prebivalcev na presečni datum 31. 12. 2000.
- Drugi kriterij: mestna naselja so tudi vsa tista, ki imajo od 2000 do 2999 prebivalcev ter presežek delovnih mest nad številom delovno aktivnega prebivalstva, stanujočega v tem naselju. Razmerje med številom delovnih mest določenega naselja in številom delovno aktivnega prebivalstva, stanujočega v tem naselju, je po tem kriteriju postavljeno na $\geq 1,0$.
- Tretji kriterij: med mestna naselja po tem številu štejemo tista naselja, ki so imela na presečni datum najmanj 1400 prebivalcev (spodnji prag, ki še prenese druge pogoje; pod tem številom zelo naglo pada število delovnih mest, delež kmetij se večja) in so hkrati sedeži občin. Imeti morajo tudi presežek delovnih mest nad številom delovno aktivnega prebivalstva. Koeficient je $\geq 1,0$. V to skupino uvrstimo tudi sedeže občin, ki imajo več kot 2000 prebivalcev. Tu se razmerje med delovnimi mesti in številom aktivnega prebivalstva ne upošteva (lahko je tudi manjše).
- Četrty kriterij: po tem kriteriju je neko naselje lahko uvrščeno med mestna naselja na podlagi pripadnosti mestnemu območju. Vsako naselje, ki po svoji legi sodi v obmestje nekega večjega naselja, se obravnava na podlagi naslednjih kriterijev:
 - fizionomsko-morfološki: sklenjena pozidava med mestom in obmestjem,
 - funkcijski: zaposlitvena navezanost na središčno, jedrno naselje,
 - delež kmetij v skupnem številu gospodinjstev.

2.2.1.2 Spreminjanje populacije in migracije

RePUS za staranje populacije primerja razmerje med populacijo, ki je starejša od 65 let, ter populacijo, ki je mlajša od 14 let. Takšen indikator naj bi bil primeren zgolj za analizo. Za izračun spreminjanja populacije oziroma izračun povprečnega naravnega prirastka predlaga

izračun po naslednji formuli: $\sqrt[13]{\frac{P_{2004}}{P_{1991}}} - 1 * 100$. Za izračun migracijske komponente pa naj bi od naraščanja celotne populacije odšteli naravni prirastek in tako dobili število migracij (RePUS, 2005).

ESPONS Scientific Report-u II v osnovnih indikatorjih populacije na ravni NUTS 2 navaja naslednje indikatorje:

- razvoj celotne populacije med letoma 1995 in 2003,
- razvoj ženske populacije med letoma 1995 in 2003 ter
- razvoj moške populacije med letoma 1995 in 2003.

Na ravni NUTS 3 pa navaja razvoj povprečne populacije med leti 1995 in 2003 (ESPON Scientific Report II, 2006).

ESPON projekt 2.4.2 ima pri temi demografije navedene naslednje tri indikatorje, ki se nanašajo na spreminjanje populacije:

- staranje: tu se analizira delež populacije, ki je starejši od 65 let,
- reprodukcijski potencial: izračuna se razmerje med predvidenim številom prebivalstva v letu 2020 v starostni skupini med 20 in 29 let ter številom prebivalstva v letu 2000 v enaki starostni skupini,
- rast populacije: analizira se spreminjanje populacije med letoma 1995 in 2002 v odstotkih.

Takšni indikatorji so v skladu z RCE – Regional Classification of Europe oziroma regionalno klasifikacijo Evrope (ESPON 2.4.2, 2005).

V projektu ESPON ECPs transnational Network activities 097/2005 lahko med indikatorji najdemo indikatorje števila rojstev, števila smrti ter rast prebivalstva (ESPON ECPs transnational ..., 2005). Ti indikatorji lahko nazorno prikažejo spreminjanje prebivalstva na obravnavanem območju.

Urban Audit pri indikatorjih migracije in spreminjanja populacije navaja naslednje indikatorje:

- vsi državljani, ki so se priselili v mesto v prejšnjih dveh letih,
- državljani Evropske unije, ki so se priselili v mesto v prejšnjih dveh letih,
- državljani, ki niso člani Evropske unije in so se priselili v mesto v prejšnjih dveh letih,
- število priselitev v mesto v prejšnjih dveh letih,
- število odselitev v mesto v prejšnjih dveh letih.

(Urban Audit Glossary, 2006).

Projekt CONSPACE kot indikatorje migracije predlaga migracijsko ravnotežje za celotno populacijo. Ta indikator naj bi bil ključni. Drugi indikator, ki ga predlaga, je ravno tako migracijsko ravnotežje, vendar tu razlikujemo med tujimi prebivalci in državljani. Tretji indikator, ki ga predlaga CONSPACE, pa je delež migracije v rasti populacije. Zadnja indikatorja naj bi bila raziskovalna (CONSPACE, 2005b).

MARS ima v sklopu indikatorjev družbe, v podpoglavju demografija, naveden tudi indikator migracije (MARS, 2005a).

2.2.1.3 Gostota poselitve

Gostota poselitve je pomembna za lokalna območja delovne sile zaradi združevanja socialno-ekonomskih faktorjev in policentričnega potenciala. Nizka gostota potenciala lahko podpira nizko razpršitev urbanih centrov proti večji koncentraciji okrog enega centra, ter visoka gostota poselitve lahko podpira goste urbane centre in bolj uravnoreženo urbano strukturo proti policentričnem tipu. Takšno točkovanje naj bi bilo primerno za razvrščanje posameznih mest v nivoje.

Preglednica 2: Gostota poselitve

Gostota poselitve (preb./km ²)	Točke
0-99	1
100-299	2
300-399	3
400-600	4

Več kot 601	5
-------------	---

(RePUS, 2005)

ESPON 1.4.1 tudi opisuje gostoto naselitve. Pojem gostote naselitve je težko statistično razumljiv. Glede na izbiro nivoja nastajajo različni učinki. Ravni NUTS 4 in NUTS 5 sta lahko zelo gosto poseljeni, medtem ko raven NUTS 3 vsebuje manjše prostorske enote in ne bo poseljena. Enak učinek dobimo, ko gremo na občinsko raven: manjša občina ima pogosto precej nizko gostoto, čeprav je dejanski zazidalni prostor popolnoma pozidan z antropogenimi strukturami. Gostota poselitve območij ob glavnih transportnih oseh ima prednosti (koristi) zaradi dobre dostopnosti do urbanega centra ali zaradi mreže majhnih in srednje velikih mest. Regionalni razvoj običajno spodbuja takšen trend, da se izogne širjenju mestnega področja in naraščanju infrastrukturnih stroškov. Posledice tega se kažejo tako, da so dobro dostopna območja v večini primerov lažje zazidljiva.

V projektu ESPON ECPs transnational Network activities 097/2005 lahko med indikatorji najdemo indikator gostote poselitve (2005).

Projekt CONSPACE ima v skupini indikatorjev demografije tudi naveden indikator gostote populacije. Ta indikator naj bil sodil k raziskovalnim indikatorjem (CONSPACE, 2005b).

Mestna naselja v Republiki Sloveniji v drugi skupini kriterijev (fizionomsko-morfološki kriterij – gostota poseljenosti, sklenjenost pozidave ...) opredeljujejo naslednje pogoje, ki jih je potrebno upoštevati (Pavlin in sod., 2003):

- Največja razdalja med sklenjeno pozidanimi površinami mestnega naselja na eni strani in obmestnega naselja na drugi strani naj ne presega 300 m. Naselje, ki bi lahko postalo del mestnega območja, ne ustreza pogoju, če znaša razdalja med skrajnima lokacijama stavb sicer manj kot 300 m, vendar ne gre za sklenjeno pozidavo, pač pa le za posamezne hiše.
- Relief: naselji morata tvoriti v tem pogledu celoto oziroma med njima ne sme biti večjega ločitvenega elementa.
- Upoštevan je potek cestnega in rečnega omrežja: naselji morata biti povezani s cestnim omrežjem; tudi rečno omrežje ne sme predstavljati bistvenega ločitvenega elementa.

- Potek linij avtobusnega prometa med mestnim in obmestnim naseljem naj govori v prid temu, da naselji tvorita povezano urbano območje.
- Naselji morata pripadati isti administrativni občini.
- Velikost in število prebivalstva obmestnega naselja ne vplivata na priključitev oziroma nepriključitev. Mestno naselje ima lahko večje dele neposeljenega ozemlja, saj administrativna meja naselja ni vezana zgolj na poseljeno ozemlje. Pri vključevanju naselij v mestna območja je bil analiziran le poseljen del naselja, priključeno pa seveda celotno ozemlje.

2.2.2 Ekonomsko-socialna struktura

2.2.2.1 Bruto družbeni proizvod (BDP)

RePUS analizira indikator BDP-ja. Na ravni NUTS3 je BDP vzet kot napotek za aproksimacijo za mesta, ki so znotraj ene NUTS3 enote. Ker so v veliki večini primerov območja NUTS3 v vzhodni Evropi precej velika, lahko pride do posplošenja med posameznimi mesti, zato je potrebno pripisati +10% povprečja tistemu mestu, ki je centroid NUTS3 območja in -10% preostalim podeželskim mestom. Takšno točkovanje naj bi bilo primerno za razvrščanje posameznih mest v nivoje.

Preglednica 3: BDP

BDP (€)	Točke
3.000-5.990	1
6.000-10.490	2
10.500-14.990	3
14.500-19.990	4
Več kot 20.000	5

(RePUS, 2005)

RePUS pa analizira tudi BDP po sektorjih. Izvede se enaka analiza kot v zgornjem primeru, le da se obdelujejo sektorji posamično. Tako se na primer obdeluje sektor za industrijo, kmetijstvo in servisne dejavnosti (RePUS, 2005).

V ESPONS Scientific Report-u II v osnovnih indikatorjih populacije na ravni NUTS 2 naslednje indikatorje (ESPON Scientific report II, 2005):

- BDP v kupni moči na prebivalca v letu 2003,
- BDP v evrih na prebivalca v letu 2003,
- razvoj BDP-ja v kupni moči na prebivalca med letoma 1999 in 2003,
- razvoj BDP-ja v evrih na prebivalca med letoma 1999 in 2003.

V projektu ESPON ECPs transnational Network activities 097/2005 lahko med indikatorji najdemo naslednja dva indikatorja BDP-ja; BDP na naselje ter BDP na prebivalca (ESPON ECPs transnational ..., 2005).

V projektu ESPON 2.4.2 na področju ekonomije najemo dva indikatorja, ki se nanašata na bruto družbeni proizvod (ESPON 2.4.2, 2005):

- BDP: analizira se BDP mesta,
- rast BDP-ja: analizira se rast BDP-ja na mesto v odstotkih.

Projekt Urban Audit predlaga naslednji indikator, ki se neposredno nanaša na bruto družbeni proizvod; BDP mesta, regije ter države (Urban Audit Glossary, 2006).

V skupini ekonomsko-socialne strukture ima projekt CONSPACE navedene tri indikatorje bruto družbenega proizvoda: prvi indikator je BDP mesta, drugi indikator je BDP na zaposlenega, tretji indikator pa je struktura BDP. Prva dva indikatorja sta po pomembnosti ključna, tretji pa je raziskovalni (CONSPACE, 2005b).

MARS ima v sklopu indikatorjev ekonomije, v podpoglavju ekonomske storitve, navedene tri indikatorje: realni BDP, realni BDP na naselje ter konvergenca v BDP-u na naselje (MARS, 2005a).

2.2.2.2 Zaposlenost in aktivna populacija

RePUS pri indikatorjih zaposlenosti predlaga, da se preuči, koliko zaposlenih pripada oz. je zaposlenih v posameznem sektorju, kot so industrija, kmetijstvo in servisne dejavnosti. Ti podatki pa naj bi bili uporabni samo za analizo (RePUS, 2005).

Tudi projekt ESPON 1.4.1 predvideva v ekonomski kategoriji naslednje indikatorje zaposlenosti, ki so pomembni za določevanje majhnih in srednje velikih mest: celotno število zaposlenih, število zaposlenih v primarnem sektorju, število zaposlenih v storitvenih dejavnostih, število zaposlenih v proizvodnem sektorju ter število zaposlenih v poslovnem sektorju (ESPON 1.4.1, 2006).

V ESPON Scientific Reportu II med osnovnimi indikatorji najdemo naslednje indikatorje na ravni NUTS2, ki se nanašajo na zaposlenost (ESPON Scientific Report II, 2005):

- aktivna populacija leta 2001,
- delež aktivne populacije, ki je mlajša do 25 let leta 2001,
- celotno število zaposlenih (delež) leta 2001,
- delež žensk, zaposlenih leta 2001,
- delež moških, zaposlenih leta 2001,
- delež zaposlenih v kmetijstvu,
- delež zaposlenih v industriji,
- delež zaposlenih v servisnih dejavnostih,
- število zaposlenih oseb,
- število zaposlenih, mlajših od 25 let, glede na celotno število zaposlenih oseb,
- število zaposlenih, starejših od 65 let, glede na celotno število zaposlenih oseb.

V projektu ESPON ECPs transnational Network activities 097/2005 lahko med indikatorji, ki se nanašajo na zaposlenost, najdemo naslednje indikatorje: celotna aktivna populacija, število ženske aktivne populacije, število moške aktivne populacije, zaposlenost v primarnem sektorju, zaposlenost v sekundarnem sektorju, zaposlenost v terciarnem sektorju ter število zaposlenih (ESPON ECPs transnational ..., 2005).

V projektu ESPON 2.4.2 na področju delovnega območja najemo tri indikatorje, ki se nanašajo na zaposlenost (ESPON 2.4.2, 2005):

- gostota oziroma intenziteta zaposlitve: analizira se število zaposlenih na km²,
- delež zamenjave delovne sile: analizira se razmerje populacije med 10 in 19 letom starosti glede na populacijo med 55 in 64 letom starosti,
- zaposlenost v terciarnem sektorju: delež zaposlenih leta 2003.

Lizbonska strategija obravnava indikator deleža zaposlenosti. Tu primerja število zaposlenih s številom populacije med 15. in 64. letom starosti.

Projekt Urban Audit predlaga naslednja dva indikatorja, ki se neposredno nanašata na zaposlenost; delež zaposlenih glede na celotno populacijo skupaj in po spolu ter zaposlitveno populacijo skupaj in po spolu (Urban Audit, 2006). Če pa pogledamo podrobnejšo razdelanost indikatorjev v Urban Audit glossary, lahko opazimo, da sta tako celotna populacija kot tudi razdelitev po spolu še podrobnejše razdeljeni v starostne skupine (Urban Audit Glossary, 2006).

Projekt CONSPACE ima v skupini ekonomsko-socialne strukture navedenih pet indikatorjev, ki se nanašajo na zaposlenost. Prvi indikator je zaposlitvena populacija, ki je ključnega pomena. Drugi indikator je aktivna populacija. Ta indikator ima raziskovalni pomen. Tretji indikator je zaposlenost v kmetijstvu, četrti zaposlenost v industriji in peti zaposlenost v servisnih dejavnostih. Ti zadnji trije indikatorji so ključnega pomena (CONSPACE, 2005a).

MARS ima v sklopu indikatorjev ekonomije, v podpoglavju pripadnost delovnemu območju, navedenih šest indikatorjev: delež zaposlenosti glede na celotno populacijo, delovni čas, razmerje med zaposlenostjo in populacijo, specifična zaposlitev glede na spol, specifična zaposlitev glede na delež populacije in spol ter spreminjanje deleža zaposlenosti žensk (MARS, 2005a)

Mestna naselja v Republiki Sloveniji v četrti skupini kriterijev za opredeljevanje mestnega naselja (strukturni kriterij – delež kmetij) opredeljuje naslednje indikatorje (Pavlin in sod., 2003): delež kmetij v skupnem številu gospodinjstev v naselju iz mestnega območja ne sme

presegati 10 %. Kot osnovo za izračun so uporabili število gospodinjstev iz Popisa 2002 (prvi podatki Popisa 2002) ter število kmetij iz Popisa kmetijskih gospodarstev iz leta 2000, v katerem so zajete le evropsko primerljive kmetije. Pomožna informacija je bil podatek o deležu kmečkega prebivalstva v naselju ob Popisu leta 1991. Kot pomožni izločitveni kriterij so upoštevali tudi prevladujoče odgovore občanov na vprašanje, kaj menijo o tipu naselja, v katerem prebivajo: je to mesto, primestje ali vas? Odgovori so pokazali subjektiven odnos občana do naselja, v katerem prebiva. Izkazalo se je, da so bila izločena vsa obmestna naselja v bližini manjših centralnih naselij. Zato so postavili nov formalni kriterij, ki ga je moralo izpolnjevati centralno mestno naselje, da bi lahko tvorilo mestno območje s priključenimi naselji. Centralno mestno naselje je moralo imeti več kot 5.000 prebivalcev (pred tem je bila vrednost 2.000), da bi mu lahko ob upoštevanju drugih pogojev priključili eno mestno naselje ali več in bi skupaj tvorili mestno območje. Ob analizi obmestnih naselij se je pokazalo zanimivo pravilo: obmestna naselja, ki so bila s centralnim naseljem prostorsko »na rahlo« povezana, so imela praviloma višji delež kmetij in obratno, v obmestnih naseljih, prostorsko tesno spojenih s centralnim naseljem, je bil delež kmetij nizek.

Kot enega izmed možnih kriterijev je Statistični urad Republike Slovenije za presojo mestnih naselij upošteval tudi obseg prodajnih površin v naselju. Mesta so tradicionalno opremljena kot centralna naselja, ki opravljajo upravne, izobraževalne, trgovske in druge storitvene dejavnosti za svojo okolico. Izkazalo se je, da zaradi sodobnih procesov preoblikovanja trgovinske dejavnosti na podlagi spremenjenih lokacijskih dejavnikov (velike prodajalne površine na obrobju naselij) ta kriterij ni več pomemben na ravni naselij. Podobne, netipične odklone izkazuje kazalnik zaposlenosti v storitvenih dejavnostih, pri katerem npr. izstopajo manjši, a enostransko razviti turistični kraji. Zato ta kazalnik ni bil sprejet kot splošni kriterij mestnosti (Pavlin in sod., 2003).

Cilj zaposlenosti pa ima tudi Lizbonska strategija, saj predlaga naslednje cilje zaposlovanja (Stališče Slovenije glede uresničevanja Lizbonske strategije: v pričakovanju vmesnega pregleda leta 2005; UMAR, 2004):

- skupna stopnja zaposlenosti: 67 % do 2005 (Stockholm), 70 % do 2010 (Lizbona),
- stopnja zaposlenosti žensk: 57 % do 2005 (Stockholm), 60 % do 2010 (Lizbona),
- stopnja zaposlenosti starejših oseb (55–64 let): 50 % do 2010 (Stockholm),

- podaljšanje povprečne starosti ob upokojitvi za 5 let: do 2010 (Barcelona),
- omogočeno otroško varstvo: za 90 % predšolskih otrok, starejših od treh let, in za 30 % otrok, mlajših od treh let, do 2010 (Barcelona).

2.2.2.3 Brezposelnost

RePUS predvideva indikator brezposelnosti kot indikator, ki je namenjen zgolj za analizo mesta. Podatke o brezposelnosti je potrebno zbrati na ravni NUTS5, na ravni mesta. Brezposelnost naj bi bil dober indikator za socialno revščino in socialni propad oziroma razvoj (RePUS, 2005).

ESPON Scientific Report II v osnovnih indikatorjih navaja naslednje indikatorje, ki se nanašajo na brezposelnost.

Preglednica 4: Brezposelnost

NUTS2	NUTS3
delež brezposelnosti	delež brezposelnosti
delež brezposelnih žensk	delež brezposelnih žensk
delež brezposelnih moških	delež brezposelnih moških
delež brezposelnih, mlajših od 25 let	delež brezposelnih, mlajših od 25 let
spreminjanje deleža brezposelnosti med letoma 1999 in 2004	spreminjanje deleža brezposelnosti med letoma 1998 in 2001
spreminjanje deleža brezposelnih žensk med letoma 1999 in 2004	spreminjanje deleža brezposelnih žensk med letoma 1998 in 2001
spreminjanje deleža brezposelnih moških med letoma 1999 in 2004	spreminjanje deleža brezposelnih moških med letoma 1998 in 2001
	spreminjanje deleža brezposelnih, mlajših od 25 let, med letoma 1998 in 2001

(ESPON Scientific Report II, 2005)

ESPON projekt 2.4.2 ima v temi delovnega območja navedene tri indikatorje brezposelnosti (ESPON 2.4.2, 2005):

- brezposelnost: delež brezposelnih leta 2003,
- spreminjanje brezposelnosti: spreminjanje deleža brezposelnosti med letoma 1999 in 2003 v odstotkih,
- brezposelnost mladih: brezposelnost mlajših od 25 let (15-25let) na 1000 prebivalcev.

Indikator brezposelnosti predvidevata tudi projekta ESPON 1.4.1. in ESPON ECPs transnational Network activities.

V projektu Urban Audit je pet indikatorjev, ki se nanašajo na brezposelnost (Urban Audit, 2006):

- število brezposelnih,
- delež brezposelnosti,
- delež brezposelnih ženski in moških,
- delež brezposelnih, ki so brezposelni več kot eno leto,
- delež brezposelnih mlajših od 25 let.

V skupini ekonomsko-socialne strukture ima projekt CONSPACE navedene štiri indikatorje, ki se nanašajo na brezposelnost. Prvi indikator je brezposelnost, drugi indikator je brezposelnost žensk. Ta dva indikatorja sta po pomembnosti ključna. Tretji indikator je brezposelnost mladih in četrti je dolgoročna brezposelnost. Zadnja dva indikatorja pa sta po pomembnosti raziskovalna (CONSPACE, 2005a).

MARS ima v sklopu indikatorjev družbe, v podpoglavju brezposelnost navedene štiri indikatorje: delež brezposelnosti, dolgoročna brezposelnost, brezposelnost mladih ter brezposelnost glede na spol (MARS, 2005a).

2.2.2.4 Izobrazba

Projekt RePUS za indikatorje izobrazbe predvideva dva tipa indikatorjev. Prvi tip je univerzitetna izobrazba, drugi tip pa druga izobrazba. V spodnjih preglednicah sta predstavljena ta dva indikatorja, ki sta primerna za razvrščanje. Ker pa je poleg izobrazbe

pomembno tudi znanje, se preuči tudi število študentov. Tudi ta dva indikatorja sta pomembna za razvrščanje mest (RePUS, 2005).

a) univerzitetna izobrazba

Preglednica 5: Univerzitetna izobrazba

Univerzitetna izobrazba/ celotna aktivna populacija	Točke
Manj kot 5%	1
5-8%	2
9-10%	3
11-12%	4
Več kot 12%	5

Te točke se spreminjajo glede na posamezno državo.

b) druga izobrazba

Preglednica 6: Druga izobrazba

Druga izobrazba/ celotna aktivna populacija	Točke
Manj kot 15%	1
15-19%	2
20-24%	3
25-29%	4
Več kot 30%	5

Te točke se spreminjajo glede na posamezno državo.

c) število študentov na univerzi

Preglednica 7: Število študentov na univerzi

Število študentov na univerzi	Točke
Manj kot 5.000	1
5.000-9.900	2
10.000-49.990	3
50.000-99.990	4
Več kot 100.000	5

d) število študentov na drugih šolah

Primerja se število študentov na drugih šolah s številom celotne populacije lokalnega območja delovne sile.

Preglednica 8: Število študentov na drugih šolah

Št. štud. na drugih šolah/ celotna popul. lokalnega območja delovne sile	Točke
Manj kot 5%	1
5-8%	2
9-12%	3
13-15%	4
Več kot 15%	5

V projektu ESPON ECPs transnational Network activities 097/2005 lahko med indikatorji, ki se nanašajo na izobraženost, najdemo naslednja dva indikatorja; število izobražene populacije in število oseb z visoko izobrazbo (ESPON ECPs transnational ..., 2005).

ESPON projekt 2.4.2 z Regionalno klasifikacijo Evrope namenja izobraženosti en indikator. V Lizbonski strategiji je indikator visoko izobražene populacije. S tem indikatorjem se primerja visoko izobražena populacija glede na celotno izobraženo populacijo v letu 2002 (ESPON 2.4.2, 2005).

V projektu Urban Audit je veliko indikatorjev, ki se nanašajo na izobrazbo. Ti indikatorji so naslednji (Urban Audit, 2006):

- število učencev z nedokončano splošno šolsko izobrazbo,
- število učencev z dokončano splošno šolsko izobrazbo ter z doseženim minimalnim nacionalnim standardom,
- število učencev z dokončano splošno šolsko izobrazbo, vendar brez doseženega minimalnega nacionalnega standarda,
- število učencev, ki nadaljujejo šolanje,

- delež prebivalcev (moških/ženskih) s končano nižjo srednjo šolo (ISCED⁷ drugi nivo),
- delež prebivalcev (moških/ženskih) s končano srednjo šolo (ISCED tretji nivo),
- delež prebivalcev (moških/ženskih) s končano terciarno izobrazbo (ISCED četrti nivo),
- delež prebivalcev (moških/ženskih) s končano terciarno izobrazbo (ISCED peti nivo),
- delež prebivalcev (moških/ženskih) s končano terciarno univerzitetno izobrazbo (ISCED šesti nivo),
- delež prebivalcev (moških/ženskih) s končano terciarno univerzitetno izobrazbo z nadaljevanjem na podiplomskem študiju (ISCED sedmi nivo).

V ekonomsko-socialni strukturi projekt CONSPACE predvideva tri indikatorje, ki se nanašajo na izobrazbo. Prvi indikator je nizka izobrazbena struktura, drugi visoka izobrazbena struktura, tretji indikator pa so študenti. Prva dva indikatorja sta namenjena raziskovalnemu pomenu, tretji pa je po pomenu ključni (CONSPACE, 2005b).

Projekt MARS namenja izobrazbi v sklopu družbe dva indikatorja, in sicer kakšna je stopnja izobrazbe glede na populacijo ter kakšen je vzorec zaposlitve (MARS, 2005a).

Družba, ki temelji na znanju, je eden izmed ciljev Lizbonske strategije. Tako si Lizbonska strategija prizadeva za doseganje naslednjih ciljev (Stališče Slovenije glede uresničevanja Lizbonske strategije: v pričakovanju vmesnega pregleda leta 2005; UMAR, 2004):

- bruto domači izdatki za raziskovalno razvojno dejavnost: 3 % BDP do 2010, od tega dve tretjini iz poslovnega sektorja (Barcelona);
- vzpostavitev evropskega raziskovalnega območja;
- stimulacija zaposlovanja znanstvenikov in raziskovalcev;
- 100-odstotna povezanost šol z internetom (prvotni cilj do 2002) in splošna uporaba ICT v učnem procesu;
- 12,5 % odraslih, vključenih v vseživljenjsko učenje (dostopnost vseživljenjskega učenja za vse).

⁷ International Standard Classification for Education – mednarodna standardna klasifikacija za izobrazbo

2.2.3 Infrastruktura in dostopnost

2.2.3.1 Infrastruktura

Infrastrukturna mreža je ena izmed glavnih v prostorskem razvoju in je pomemben lokacijski faktor za zaposlitev in gospodinjstva. Druga tema v prostorskem razvoju, ki je tesno povezana z infrastrukturo, je dostopnost do centralnih funkcij v mestih ter dostopnost do javnih transportnih sredstev. Infrastruktura je splošna tema, ker so različni tipi infrastrukturne mreže, kot so železnica, cesta, zrak, morje in reka, komunikacije in energija (CONSPACE, 2005b).

V ESPON Scientific Reportu II lahko med projektnimi indikatorji zasledimo nekaj indikatorjev, ki so povezani z infrastrukturo (ESPON Scientific Report II, 2005);

- število komercialnih letališč,
- število komercialnih pristanišč,
- dolžina cestne mreže v km,
- dolžina železniške mreže v km ter
- promet na komercialnih letališčih.

Štiri indikatorje, ki so vezani na infrastrukturo, pa lahko najdemo tudi v ESPON ECPs transnational Network activities 097/2005. Ti indikatorji so: gostota mreže cest, gostota železniške mreže, dolžina cestne mreže ter dolžina železniške mreže (ESPON ECPs transnational ..., 2005).

Projekt CONSPACE ima kot eno izmed skupin indikatorjev infrastrukturo. V razvrstitvi indikatorjev ima naštetih dvajset indikatorjev, ki so glede na pomembnost razdeljeni v tri sklope: raziskovalni, ključni in osrednji (CONSPACE, 2005b).

Raziskovalni indikatorji:

- število potnikov,
- tovorni transport,
- cestni tovor,
- ladijske povezave,
- potni stroški,

- gospodinjstva z internetnim dostopom,
- javni dostop do interneta,
- proizvodjanje energije,
- proizvodjanje električne energije,
- zaloga vode,
- količina očiščene odpadne vode,
- kanalizacija.

Ključni indikatorji:

- državne, regionalne in lokalne ceste (gostota),
- državne, regionalne in lokalne ceste (nova izgradnja),
- železniška mreža (gostota),
- telefonske povezave,
- poraba električne energije.

Osrednji indikatorji:

- železniška mreža (nova izgradnja),
- mobilni telefoni,
- kabelske povezave,
- poraba električne energije na zaposlenega,
- poraba vode.

2.2.3.2 Dostopnost

Dostopnost je pomemben faktor, ki lahko močno vpliva na urbani razvoj in faktor mobilnosti. Zato je ta indikator pomemben za razvrščanje mest.

Pri določevanju dostopnosti je projekt RePUS uporabil že izdelan projekt, in sicer ESPON 2.1.1. V projektu ESPON 2.1.1 so bile uporabljene tri metode za določevanje dostopnosti. Iz teh treh metod so bili izdelani zaključki – izdelane so bile preglednice dostopnost – na ravni NUTS3. Na ravni NUTS3 so ti podatki nato rangirani v posamezne obroče glede na oddaljenost od centra mesta. V projektu RePUS pa je tudi predlagano, da naj se bi poleg časovne oddaljenosti upoštevala tudi razdalja med stalnim prebivališčem in krajem dela.

RePUS predvideva, naj bi se analizirali tudi podatki o dostopnosti z vlakom, avtom ter z letalom. Takšni rezultati pa naj bi se uporabili zgolj za analizo (RePUS, 2005). Ti rezultati pa niso zanesljivi, saj so izračunani za raven NUTS3 in iz tega je bila prevedena dostopnost na ravni NUTS5.

Preglednica 9: Dostopnost

dostopnost	Točke
< 439	1
440-479	2
480-539	3
540-599	4
>600	5

Majhna in velika mesta v Evropi so zelo raznolika skupina urbanih entitet. Ne razlikujejo se samo v velikosti in zgodovinskem ali ekonomskem ozadju, ampak se močno razlikujejo v svoji njihovi dostopnosti. Tri glavne raznolikosti dostopnosti v odvisnosti od prostorske lokacije so lahko tako identificirane (ESPON 1.4.1, 2006):

- majhna in srednje velika mesta znotraj razvodij s strnjeno poseljenimi naselji,
- majhna in srednje velika mesta v regijah, kjer prevladujejo srednje velika mesta, ter z dobro povezavo z mrežo evropskih transportnih poti,
- majhna in srednje velika mesta v oddaljenih in obrobni območjih.

Projekt ESPON 1.4.1 med indikatorji predvideva obravnavanje števila meščanov, ki delajo v drugem mestu ter števila zaposlenih, ki prihajajo iz drugega mesta. To lahko poimenujemo delovne migracije.

Tudi projekt Urban Audit našteva nekatere indikatorje, ki se nanašajo na delovne migracije (Urban Audit, 2006):

- način potovanja na delo: vlak/podzemna železnica, avtobus, tramvaj, avto, kolo ali peš,
- karakteristika potovanja: zakaj, kako daleč in način potovanja.

V projektu CONSPACE so definirani trije indikatorji potencialne dostopnosti:

- s prvim indikatorjem analiziramo dostopnost po cesti,
- z drugim indikatorjem analiziramo dostopnost z vlakom,
- s tretjim indikatorjem pa dostopnost z letalom.

Poleg teh treh indikatorjev projekt CONSPACE predvideva še četrti indikator dostopnosti – čas do trga. Tu računamo dostopnost do trga z avtom, uteženo s populacijo (CONSPACE, 2005b).

Tretja skupina kriterijev za opredeljevanje mestnega naselja, ki jih predvideva projekt Mestna naselja v Republiki Sloveniji, je funkcijski kriterij – število delovnih mest, število dnevni migrantov, prometna povezanost, opremljenost s storitvenimi dejavnostmi. Kot dodatni pokazatelj povezanosti centralnega naselja z obmestnimi naselji so analizirali zaposlitveno privlačnost centralnega naselja za preostala naselja iz obmestja. Praviloma je zaradi presežka delovnih mest nad številom aktivnega prebivalstva zanimiv delež zaposlenih iz posameznih mejnih naselij v centralnem, mestnem naselju.

Glede na to so morala centralna in obmestna naselja izpolnjevati še naslednja pogoja:

- delež tistih, ki iz obmestnih naselij odhajajo na delo v centralno naselje, naj bi bil večji od 44,6%, kolikor zanaša povprečni delež vseh naselij, ki so zadostila morfološkemu kriteriju;
- delež tistih, ki iz obmestnih naselij odhajajo na delo v centralno naselje, pa je lahko manjši od 44,6%, vendar mora biti delež zaposlenih v centralnem naselju največji, če upoštevamo vsa naselja, kjerkoli delajo zaposleni s stalnim prebivališčem v obmestnem naselju, ki ga želimo vključiti v mestno območje (Pavlin in sod., 2005).

Tudi projekt ESPON 1.4.1 med ekonomskimi indikatorji predvideva obravnavanje števila meščanov, ki delajo v drugem mestu ter števila zaposlenih, ki prihajajo iz drugega mesta.

2.2.4 Institucije

Projekt RePUS predvideva za razvrščanje mest tudi nivoje kreiranja administrativne politike. Takšni nivoji so primerni za razvrščanje mest.

Preglednica 10: Institucije

Nivo političnih odločitev	Točke
Odločitve na lokalni ravni (občine)	1
Odločitve na vmesni ravni (NUTS 3 ali 4)	2
Odločitve na regionalni ravni (NUTS 2)	3
Odločitve na nacionalni ravni	4
Odločitve na evropski ravni	5

RePUS predvideva, da večina držav novih članic EU nima administrativnega sloja na ravni NUTS 2, zato bodo točke dodeljene na ravni občine (NUTS 5) ter NUTS 3. Poleg tega bo glavno mesto dobilo po definiciji 5 točk (RePUS, 2005).

Med indikatorje institucije lahko razvrstimo tudi nekatere tako imenovane "lastnosti" oziroma finančne sposobnosti občine, saj je od tega tudi odvisen razvoj posamezne občine. Tako projekt Urban Audit navaja naslednje indikatorje (Urban Audit Glossary, 2005):

- celotni občinski dohodek,
- občinski dohodek, pridobljen po taksah,
- občinski dohodek, pridobljen iz državnih in regionalnih oblasti,
- občinski dohodek, pridobljen iz storitev,
- občinski dohodek, pridobljen iz drugih virov,
- celotna občinska poraba,
- dolg občine,
- nivo rezerv občine,
- celotno število zaposlenih v lokalni administraciji.

Turizem lahko štejemo kot neko institucijo, zato ta kazalnik lahko pripišemo k kazalnikom institucij. Ta indikator pa ni primeren za razvrščanje mest, ampak zgolj za analizo, saj vsa

mesta nimajo možnosti za razvoj turizma. Tako projekt RePUS predvideva naslednje skupine indikatorjev turizma v spodnji preglednici.

Preglednica 11: Turizem

Turizem - število postelj (minimalno 20 postelj na 1000 prebivalcev)
20-49 /1000 preb.
50-99/1000 preb.
100-149/1000 preb.
150-299/1000 preb.
300-500/1000 preb.
> 500/1000 preb.

Zgornja preglednica lahko poda pomembne indikatorje turističnih aktivnosti. Veliko držav ima te podatke samo za raven NUTS3, vendar naj bi se ti podatki zbirali za raven NUTS5, predvsem za pomembnejša zgodovinska mesta (RePUS, 2005).

Indikatorje turizma ima tudi projekt Urban Audit, ki predlaga naslednje indikatorje (Urban Audit Glossary, 2006):

- celotno letno število nočitev,
- število postelj,
- število razpoložljivih postelj v višku sezone,
- število razpoložljivih postelj izven sezone,
- število nočitev v sezoni,
- število nočitev izven sezone,
- število potnikov, ki uporabljajo najbližje letališče, prihodi,
- število potnikov, ki uporabljajo najbližje letališče; domači prihodi,
- število potnikov, ki uporabljajo najbližje letališče, odhodi,
- število potnikov, ki uporabljajo najbližje letališče; domači odhodi.

2.3 Zbrani indikatorji

V spodnji preglednici so zbrani indikatorji po posameznih skupinah. Pri tem pa je potrebno poudariti, da vsi projekti nimajo indikatorjev za isti namen.

Tako ima projekt RePUS navedene indikatorje za določanje »velikosti« mest – razvrstitev mesta v posamezni razred. Ta projekt ima tudi navedene pragove, s pomočjo katerih mesta razdelimo v posamezne razrede.

Projekt ESOPN Scientific Report II ima zbrane indikatorje, ki so uporabni za razvrščanje oziroma določevanje kvalitete oziroma kvantitete posamezne skupine. Pri tem pa ne upošteva namena razvrščanja v posamezni skupini, ravno tako nima navedenih pragov.

ESPON 1.4.1 je v osnovi projekt, ki se nanaša na mala in srednje velika mesta, vendar v osnovi nima navedenih posameznih indikatorjev, ampak zgolj skupine, ki so pomembne za razvoj malih in srednje velikih mest.

ESPON Balkan je projekt, ki je bil izdelan za območje Balkana. Osnovni namen je bilo pokriti vrzel pomembnih vidikov na področju prostorskega planiranja na zahodnem Balkanu. Za to območje so bili zbrani podatki in indikatorji, ki so bili nato obdelani, ko so pokrili osnovne ESPON indikatorje in RCE indikatorje. Definicije indikatorjev so tako enake kot pri ESPON osnovnih indikatorjih.

ESPON 2.4.2 je integrirana analiza transnacionalnega in nacionalnega območja na podlagi ESPON rezultatov, ki so bili pridobljeni med letoma 2000 in 2006. Glavna naloga projekta je bila identificirati specifične slabosti in priložnosti različnih območji Evropske unije. Za identifikacijo je bil uporabljen trinivojski pristop: na ravni Evrope – makro nivo, na ravni mednarodnega prostorskega okvirja – mezo nivo in nacionalnega območja – mikro nivo.

Urban Audit zbira podatke na podlagi definiranih indikatorjev v 258 velikih in srednje velikih mestih znotraj Evropske unije. Ravno tako kot na primer pri vseh ESPON projektih tudi

projekt Urban Audit nima indikatorjev namenjenih razvrščanju posameznih mest v razrede, ampak podatke posameznih mest zgolj primerja med seboj.

Projekt CONSPACE je namenjen trajnostnemu regionalnemu razvoju, zato indikatorji, ki jih navaja projekt, služijo za ocenjevanje stopnje trajnostnega regionalnega razvoja. Namen projekta CONSPACE je, da bi države in dežele, ki sodelujejo pri tem projektu, postale konkurenčna regija na evropski ravni. Zato so indikatorji v tem projektu namenjeni trajnostnemu razvoju.

Glavna naloga projekta MARS je bila ustvariti in uveljaviti trajno ploščad za trajnostni regionalni razvoj. V ta namen so bili določeni tudi indikatorji.

Indikatorji, ki jih navaja Statistični urad Republike Slovenije v projektu Mestna naselja v Republiki Sloveniji, so indikatorji za določanje mest in mestnih naselji. To so torej kazalniki mestnosti.

Glavni cilji Lizbonske strategije so konkurenčno, dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo, sociala in okolje. Indikatorji oziroma cilji, ki jih navaja Lizbonska strategija, težijo k doseganju trajnostnega razvoja.

Preglednica 12: Indikatorji, zbrani po projektih

PROJEKTI		RePUS	ESPON Scientific Report II	ESPON 1.4.1	ESPON Balkan	ESPON 2.4.2	Urban Audit	CONSPACE	MARS	Mestna naselja v RS	Lizbonska strategija
DEMOGRAFIJA	VELIKOST POPULACIJE	Analizira se število prebivalcev v mestu ter število prebivalcev v funkcionalnem urbanem območju.	Na ravni NUTS 2 so naslednji indikatorji: celotna populacija, delež ženske in moške populacije skupaj ter po posameznih starostnih skupinah.	X	Med indikatorji najdemo celotno populacijo ter populacijo glede na spol in starostne skupine ter populacijo po naseljih.	X	Indikatorji so: celotna populacija, populacija glede na spol in starostne skupine posamično in skupaj.	Indikatorji so: število populacije, starostne skupine otrok, starostnikov in delovno aktivne populacije.	Naveden ima indikator demografske strukture.	Indikatorji so število populacije ob določenem dodatnem pogoju.	X
	SPREMINJANJE POPULACIJE STARANJE	Primerja se razmerje med populacijo, ki je starejša od 65 let, ter populacijo, ki je mlajša od 14 let.	Na ravni NUTS 2 razvoj celotne, ženske in moške populacije, na ravni NUTS 3 pa razvoj povprečne populacije.	X	Indikatorji števila rojstev, smrti ter rast prebivalstva.	X	X	X	X	X	X

PROJEKTI			RePUS	ESPON Scientific Report II	ESPON 1.4.1	ESPON Balkan	ESPON 2.4.2	Urban Audit	CONSPACE	MARS	Mestna naselja v RS	Lizbonska strategija
		MIGRACIJE	Od naraščanja celotne populacije odštajemo naravni prirast.	X	X	X	X	Indikatorji: -vsi priseljeni državljani -državljeni EU -državljeni, ki niso člani EU, -število priselitev in odselitev.	Indikatorji: -migracijsko ravnotežje, migracijsko ravnotežje med tujimi prebivalci in državljani, -delež migracije v rasti populacije.	Indikator migracije je omenjen, vendar ni podrobneje opisan.	X	X
		GOSTOTA POSELITVE	Analizira se gostoto poselitve.	X	X	Indikator gostote je samo omenjen.	X	X	Indikator gostote je samo omenjen.	X	Največja razdalja med sklenjeno pozidanimi površinami ne presega 300 m.	X

PROJEK- TI	RePUS	ESPON Scientific Report II	ESPON 1.4.1	ESPON Balkan	ESPON 2.4.2	Urban Audit	CONSPACE	MARS	Mestna naselja v RS	Lizbonska strategija	
EKONOMSKO SOCIALNA STRUKTURA	BDP	Analizira se BDP skupaj ter po posameznih sektorjih.	Indikatorji so BDP na prebivalca v posameznem letu ter med leti.	X	BDP na prebivalca in po naselju.	BDP in rast BDP-ja.	BDP mesta, regije in države.	BDP mesta, BDP na zaposlenega in struktura BDP-ja.	Realni BDP, realni BDP na naselje ter konvergenca BDP.	X	
	ZAPOSLENOST	Preuči se, koliko zaposlenih pripada posameznem sektorju.	Zaposlenost po sektorjih ter število zaposlenih v posameznem starostnem obdobju.	Zaposle- nost po sektorjih.	Zaposlenost po spolu in sektorjih.	Analizira se gostota zaposlenosti in delež zamenjave.	Delež zaposlenosti.	Delež zaposlenosti in zaposlenost po sektorjih.	Delež zaposlenosti glede na celotno št. prebivalcev, spol in sektorje.	Delež zaposle- nih v kmetij- stvu mora biti manjši od 10%.	Delež zaposlenih.
	BREZPOSELNOST	Delež brezposelnosti na ravni NUTS 5.	Delež brezposelnosti po spolu in starostnih skupinah.	X	Indikator brezposelnosti je zgolj omenjen.	Delež brezposelnosti in spreminjanje brezposelnosti.	Delež in doba brezposelnosti.	Brezposelnost, žensk, mladih in dolgoročna brezposelnost.	Delež brezposelnosti in brezposelnost glede na dobo, spol in starost.	X	X

PROJEK- TI	RePUS	ESPON Scientific Report II	ESPON 1.4.1	ESPON Balkan	ESPON 2.4.2	Urban Audit	CONSPACE	MARS	Mestna naselja v RS	Lizbonska strategija
IZOBRAZBA	Primerja se: -populacija z univerzitetno izobrazbo glede na celotno aktivno populacijo, -druga izobrazba s celotno aktivno populacijo, -število univerzitet- nih študentov, -število študentov na drugih šolah.	X	X	Indikatorja sta: -število izobražene populacije -število oseb z visoko izobrazbo.	Primerja se visoko izobražena populacija glede na celotno izobraženo populacijo.	Delež učencev s posamezno stopnjo izobrazbe ter delež prebivalcev s posamezno stopnjo izobrazbe.	Izobrazbena struktura ter število študentov.	Stopnja izobrazbe glede na populacijo ter vzorec zaposlitve.	X	Stimulacija zaposlova- nja.
INFRASTRUKTURA	X	Število komercialnih letališč in pristanišč, dolžina cestne in železniške mreže.	X	Gostota in dolžina mreže, cest in železnice.	X	X	Gostota in dolžina prometnega omrežja ter druga infrastruktura.	X	X	X

PROJEKTI	RePUS	ESPON Scientific Report II	ESPON 1.4.1	ESPON Balkan	ESPON 2.4.2	Urban Audit	CONSPACE	MARS	Mestna naselja v RS	Lizbonska strategija
DOSTOPNOST/DELOVNE MIGRACIJE	Analizira se dostopnost do posameznega kraja.	X	Dostopnost se obravnava v odvisnosti od prostorske lokacije.	X	X	Obravnavata se način in karakteristika potovanja.	Dostopnost po cesti, z vlakom in letalom.	X	X	Zaposlitvena privlačnost in delovne migracije.
INSTITUCIJE	Kakšen je nivo odločanja na: -lokalni ravni, -vmesni ravni, -regionalni ravni, -nacionalni ravni ter -evropski ravni.	X	X	X	X	Dohodek občine.	X	X	X	X

PROJEK- TI	RePUS	ESPON Scientific Report II	ESPON 1.4.1	ESPON Balkan	ESPON 2.4.2	Urban Audit	CONSPACE	MARS	Mestna naselja v RS	Lizbonska strategija
TURIZEM	Analizira se število postelj na prebivalca.	X	X	X	X	Število nočitev, postelj ter potnikov.	X	X	X	X

2.4 Izbrani indikatorji

Na podlagi prejšnje preglednice zbranih indikatorjev, smiselnosti posameznega indikatorja za slovensko območje ter dosegljivost posameznih podatkov so izbrani naslednji indikatorji.

Na področju **demografske strukture** je potrebno analizirati velikost populacije v posameznem naselju ter velikost populacije v občini. Poleg tega pa je potrebno še razdelati starostno strukturo populacije.

Pri staranju populacije se primerja razmerje med populacijo, ki je starejša od 65 let, ter populacijo, ki je mlajša od 14 let. Takšno razmerje nam pove, kakšen potencial bodoče delovne sile ima naselje/občina.

Za indikator migracije primerjamo naraščanje celotne populacije s priseljenim prebivalstvom. Tako lahko ugotovimo, ali je okolje privlačno (večanje delovne sile, števila prebivalstva ...) ali pa se ljudje iz okolja izseljujejo, s tem pa upada delež delovne sile, bodoči potenciali... Pri tem pa je potrebno analizirati tudi gibanje migracije v posameznem obdobju. S tem ugotovimo dejansko privlačnost prostora skozi posamezna obdobja in v sedanjosti. Na podlagi rezultatov in poznavanja razmer v preteklosti lahko kritično ovrednotimo migracije in ugotovimo, zakaj je/ni prišlo do migracij.

Naslednji indikator, ki ga je potrebno obravnavati, je gostota poselitve (število prebivalcev na km²) ter spreminjanje gostote poselitve v posameznem obdobju. Pri tem je potrebno upoštevati reliefno strukturo območja, velikost posameznega naselja/občine/regije. Glede na dosegljivost podatkov se analizira gostoto poselitve na ravni naselja.

Pri indikatorjih **ekonomsko-socialne strukture** se analizira bruto družbeni proizvod na čim nižji ravni SKTE, vendar zaradi zaupnosti oziroma dosegljivosti podatkov lahko v Sloveniji analiziram zgolj BDP na ravni regije. Ugotoviti je potrebno, ali BDP narašča ali pada.

Za indikator zaposlenosti je potrebno ugotoviti delež zaposlenega prebivalstva v posameznem naselju in občini. Poleg tega je potrebno ugotoviti tudi delovno aktivne migracije prebivalstva po kraju prebivališča. S tem ugotovimo dejanske možnosti zaposlovanja v posameznem naselju, občini in regiji.

Analizirati bi bilo potrebno tudi brezposelnost v posameznem naselju, občini in v celotni regiji, vendar so podatki dosegljivi le na ravni regije in občine. Ta indikator je potrebno

razdelati na brezposelnost v posameznih starostnih skupinah ter brezposelnost glede na izobrazbo. Če nižja je brezposelnost, tem boljša je ekonomsko-socialna struktura.

Pri indikatorju izobrazbe se primerja delež posamezne izobrazbe ter delež prebivalstva, ki se še vedno izobražuje. To se primerja s celotno aktivno populacijo oziroma s celotno populacijo. Pomemben je delež visoko izobraženega prebivalstva ter prebivalstva, ki se izobražuje v programih za pridobitev visoke izobrazbe, saj imamo na znanju temelječo družbo.

Pri indikatorju **infrastrukture in dostopnosti** se analizira, kakšna je cestna mreža. Tu je potrebno ugotoviti, če je naselje dobro povezano z ostalimi sosednjimi naselji in večjimi mesti. Poleg tega je potrebno ugotoviti, ali ima naselje dostop do avtoceste in železniško povezavo. Četrta del infrastrukture pa je dostop do letališča.

Podatke o posameznem naselju/občini/regiji je potrebno zbrati iz zadnjega popisa. V tem primeru je to popis prebivalstva iz leta 2002.

Preglednica 13: Izbrani kazalniki z načinom izračuna in virom podatkov

KAZALNIK	opis / način izračuna	vir podatka	leto podatka	zanesljivost / točnost	raven dostopnosti	uporabnost	
DEMOGRAFSKA STRUKTURA	populacija	velikost populacije	SURS	2002	DA	SKTE1, SKTE3, SKTE5, SKTE7	DA
		starostna struktura - delež mladega, delovno aktivnega in starega preb.	SURS	2002	DA	SKTE1, SKTE3, SKTE5, SKTE7	DA
	spreminjanje populacije	razmerje mladi/stari 2002 / razmerje mladi/stari 1991	SURS	1991, 2002	DA	SKTE1, SKTE3, SKTE5, SKTE7	DA
	migracije	razlika v priselitvah in odselitvah prebivalstva	SURS	2002	DA	SKTE1, SKTE3, SKTE5, SKTE7	DA

KAZALNIK	opis / način izračuna	vir podatka	leto podatka	zanesljivost / točnost	raven dostopnosti	uporabnost	
	gostota poselitve	število prebivalcev / površina območja	SURS	2002	DA	SKTE1, SKTE3, SKTE5	DELNO (odvisna od reliefne strukture območja)
EKONOMSKO SOCIALNA STRUKTURA	BDP	BDP / prebivalca	SURS	2002	DA	SKTE1, SKTE3	NE (podatki so dostopni samo za Slovenijo in NUTS3)
	zaposlenost	število zaposlenih / celotno prebivalstvo	SURS	2002	DA	SKTE1, SKTE3, SKTE5, SKTE7	DA
	brezposelnost	število brezposelnih / celotno prebivalstvo	SURS	2002	DA	SKTE1, SKTE3, SKTE5,	DELNO (podatki so dostopni do ravni NUTS3)
	izobrazba	visoko izobraženo prebivalstvo / celotno prebivalstvo	SURS	2002	DA	SKTE1, SKTE3, SKTE5, SKTE7	DA
	infrastruktura	cestna in železniška mreža, avtocestno omrežje, letališče	DARS, Slovenske železnice, karta Slovenije			DELNO	SKTE1, SKTE3, SKTE5, SKTE7

3 GORNJE GORENJSKO SOMESTJE

Za podrobnejšo predstavitev prostora je potrebno opisati prostor kot celoto, torej celotno regijo, ter posamezne dele prostora – upravne enote, občine ter naselja. Ker je prostor razdeljen na posamezne teritorialne enote, za katere se tudi zbirajo statistični podatki, je potrebno upoštevati standardno klasifikacijo, ki deli prostor po hierarhiji na posamezne dele.

3.1 Standardna klasifikacija teritorialnih enot

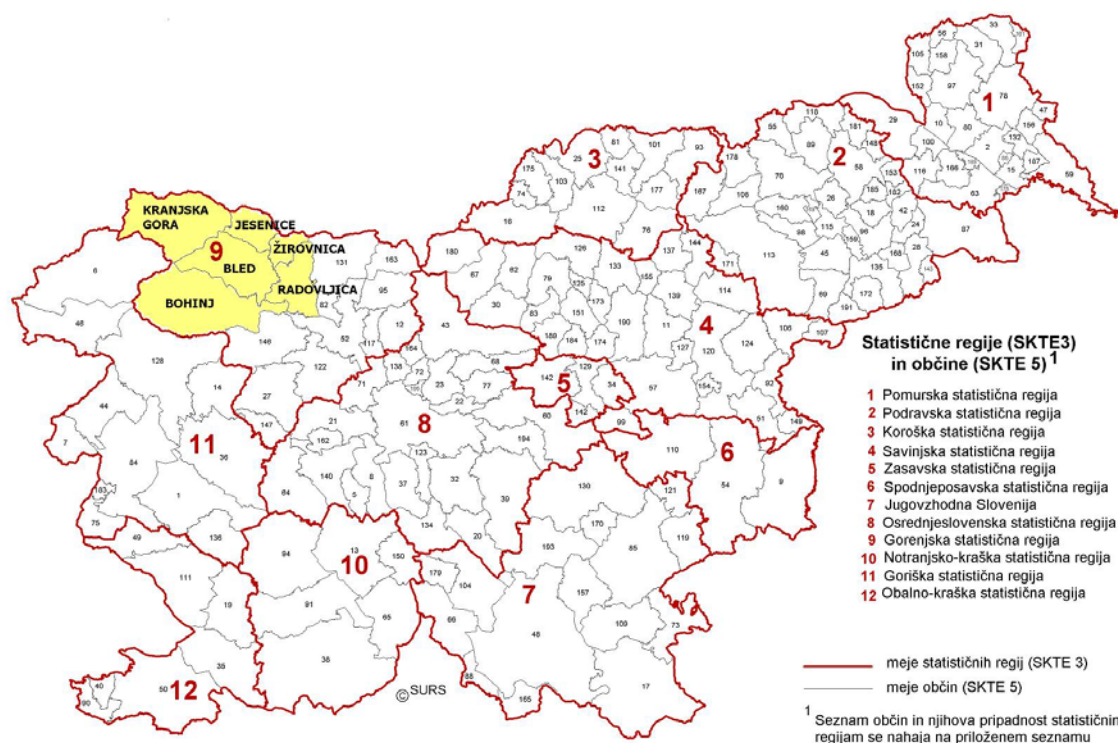
Po uredbi o standardni klasifikaciji teritorialnih enot (v nadaljnjem besedilu SKTE), ki je bila objavljena v Uradnem listu Republike Slovenije 28/2000 ter 9/2007, so v Republiki Sloveniji določene teritorialne enote. SKTE je nacionalni standard, ki se uporablja pri evidentiranju, zbiranju, obdelovanju, analiziranju, posredovanju in izkazovanju podatkov o teritorialni razdelitvi Republike Slovenije. Uredba o SKTE dopolnjuje statistično klasifikacijo teritorialnih enot, kot jo določa Uredba (ES) št. 1059/2003 Evropskega parlamenta in Sveta o oblikovanju skupne klasifikacije statističnih teritorialnih enot (NUTS – Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) tako, da določa podrobnejše teritorialne ravni, ki nadalje razčlenjujejo raven NUTS 3 (UI RS 28/2000 in 9/2007).

Tako se po SKTE Republika Slovenija razdeli na naslednje teritorialne ravni:

- raven SKTE 0 (NUTS 0); država v celoti,
- raven SKTE 1 (NUTS 1); država v celoti,
- raven SKTE 2 (NUTS 2); delitev države na dve enoti (Ljubljanska urbana regija in Preostala Slovenija),
- raven SKTE 3 (NUTS 3); statistične regije (12 regij),
- raven SKTE 4; upravne enote (58 upravnih enot),
- raven SKTE 5; občine (192 občin),
- raven SKTE 6; krajevne skupnosti, vaške skupnosti oziroma mestne skupnosti,
- raven SKTE 7; naselja,
- raven SKTE 8; statistični oziroma prostorski okoliši,
- raven SKTE 9*; klasične nepremičnine in
- raven SKTE 10*; točkovni geokodirani objekti.

* Opomba: Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot z dne 2.2.2007, ki je bila objavljena v Uradnem listu RS, št. 9/2007, navaja samo osem ravni teritorialnih enot. Tako sta SKTE 9 in SKTE 10 izpuščeni.

Pri opisu prostora bom podrobneje predstavila naslednje štiri ravni: statistično regijo (NUTS 3), upravne enote (SKTE 4), občine (SKTE 5) ter naselja (SKTE 7). Območje podrobnejše analize v diplomski nalogi obsega gornje gorenjsko somestje. To območje spada v Gorenjsko statistično regijo. Gorenjska statistična regija pa se deli na naslednje upravne enote (UE): UE Škofja Loka, UE Kranj, UE Tržič, UE Radovljica in UE Jesenice, vendar sta za obravnavano območje pomembni samo dve – UE Radovljica in UE Jesenice. Na ravni SKTE 5 bom obravnavala naslednje občine: Bled, Bohinj, Jesenice, Kranjska Gora, Radovljica in Žirovnica. Na ravni SKTE 7 pa bom podrobneje obdelala samo tista naselja, ki imajo po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije status mestnih naselij ter tista naselja, ki nimajo statusa mestnega naselja, so pa sedeži občin. Tako bom v občini Bled podrobneje obdelala naselje Bled, v občini Bohinj Bohinjsko Bistrico, v občini Jesenice naselja Hrušica, Jesenice, Koroška Bela, Podkočna in Slovenski Javorniki, v občini Kranjska Gora Kranjsko Goro, v občini Radovljica naselji Lesce in Radovljica ter v občini Žirovnica naselje Žirovnica.

Slika 1: Lega gornje gorenjskega somestja v Sloveniji s prikazom statističnih regij in občin (www.stat.si)

3.2 Geografski opis obravnavanega območja

Gorenjska predstavlja prostorsko severozahodni del Slovenije zgornjega Posavja. Objema najvišje vrhove Julijskih Alp, v povirju savskih pritokov pa se njena meja definira kot razvodje med Jadranskim in Črnim morjem ter razvodje med Savo in Dravo na Karavankah in v Kamniško-Savinjskih Alpah (Kladnik, 1999).

Perko (2001) v opisu Julijskih Alp pravi: »Večina starih kmečkih naselij se drži dolin. Za naselitev so bile marsikje pomembne tudi višje prisojne lege nad ozkimi in strmo vrezanimi dolinami. Večja naselja so se razvila na stičiščih dolin ali pod gorskimi prehodi. Manj ugodne lege na pomolih in višjih terasah so uporabljali za namestitvev zaselkov in predvsem samotne kmetije mlajšega nastanka. Po zgodovinskih podatkih so bili do 12. stoletja naseljeni soška dolina do Bovca, dno Bohinjske kotline in Dolina do Jesenic. Okoli Dovjega in predvsem Rateč sta bili najverjetneje poseljeni s koroške strani. V agrarnem obdobju so prebivalci v gospodarjenje vključevali tudi visokogorje do najvišjih pašnikov, kamor se je poleti z živino preselil del prebivalcev. Kasneje so na robu visokogorja, začetku gorskih dolin in robnih ravninah začela nastajati središča nekmetijskih dejavnosti, ki so se pogosto razvila iz prometno pomembnih središč. V manjših in bolj odmaknjenih krajih, razen v Kranjski Gori in Gozdu-Martuljku, kjer je ljudem dajal zaslužek turizem, je prebivalstvo nazadovalo. Zanimivo je, da se kljub povečani mobilnosti prebivalstva stanje ni kaj dosti spremenilo.«

Za Zgornjo Gorenjsko je značilna majhna gostota poselitve, saj na km² ozemlja živi le 50 prebivalcev, medtem ko je slovensko povprečje 97 prebivalcev/km². Izjema je le občina Jesenice z 285 prebivalcev/km², v preostalih občinah pa je poselitev zelo redka in se giblje od 16 preb./km² v občini Bohinj do 58 preb./km² v občini Bled. Približno polovica naselij leži v višinskem pasu med 400-600 metri, na območju Blejskega Kota, Bohinja in spodnjega dela Zgornjesavske doline. Nekoliko manjše število naselij najdemo v pasu med 600 in 900 metri, kamor se uvrščajo zgornji deli alpskih dolin in spodnji deli pobočji. Šest naselij se razteza na nadmorski višini, ki presega 900 m, med njimi tri na pobočjih. Pokljuke in tri na pobočjih Karavank. Število prebivalcev na Zgornjem Gorenjskem je po podatkih popisov prebivalstva

v obdobju med letoma 1869 in 2002 naraslo z 15.245 na 43.347, to je za 184,3%. V istem obdobju je bila v Sloveniji bolj umirjena rast prebivalstva, saj se je to povečalo za 76,2%.

K tako veliki rasti števila prebivalcev zgornje Gorenjske je prispevala predvsem občina Jesenice, kjer je zaradi razvoja železarstva število prebivalcev skokovito naraščalo vse od konca 19. stoletja do leta 1981, ko se je začelo število prebivalcev počasi zmanjševati. Leta 1869 je imela občina Jesenice med vsemi obravnavanimi občinami najmanjše število prebivalcev – 2.611, leta 1931 je število že preseгло 10.000, leta 1971 je doseglo 20.000, ob zadnjem popisu prebivalstva pa je v občini Jesenice živelo 21.791 prebivalcev. V primerjavi s slovenskim povprečjem je imela večjo rast še Kranjska Gora, v občini Bohinj pa je število prebivalcev v 133 letih zraslo le za dobrih 17% (Ferreira, 2005).

3.2.1 Upravne enote

Upravna enota Radovljica pokriva teritorij velikosti 640 km² in pokriva območja štirih občin – Bled, Bohinj, Radovljica in Gorje. Na območju UE Radovljica je 98 naselij. V občinah Bled, Bohinj ter Radovljica je nekaj manj kot 35.000 prebivalcev, ki v glavnem živijo v treh lokalnih središčih: Radovljici z Lescami, Bledu z okolico in Bohinjski Bistrici. 59% prebivalcev pa živi v ostalih nemestnih naseljih (<http://upravneenote.gov.si/radovljica>, 9.5.2007).

Upravna enota Jesenice obsega območje velikosti 375 km² in pokriva območje treh občin – Jesenice, Kranjska Gora in Žirovnica. Na območju UE Jesenice je 33 naselij in ima približno 32.000 prebivalcev (<http://upravneenote.gov.si/jesenice>, 9.5.2007). Mestna naselja v UE Jesenice so Hrušica, Jesenice, Koroška Bela, Podkočna, Kranjska Gora in Žirovnica. Vsa ostala naselja imajo status nemestnega naselja.

3.2.2 Občine

V naslednjem sklopu so podrobneje opisane občine z njihovimi osnovnimi značilnostmi. Tako so na grobo predstavljeni podatki o populaciji, zaposlenosti, infrastrukturi ter gospodarstvu.

3.2.2.1 Bled

Bled sodi v Gorenjsko regijo, spada pa pod UE Radovljica. Občina Bled je pozicionirana ob Blejskem jezeru, njena celotna površina meri 188,5 km² (Statistični letopis RS 2001). Leži sredi razgibane, ledeniško preoblikovane pokrajine. Reliefno zelo razgibano površje blejske kotanje tvorita obe strugi Save, Bohinjke in Dolinke, s svojimi terasami, vmesni morenski griči in živoskalnatimi apneniški osamelci.

Mestno naselje Bled je nastalo leta 1960 z združitvijo naselij Grad, Mlino, Rečica, Zagorica in Želeče. Naselja so razporejena okrog jezera in so ločena s samostojnimi strmimi vzpetinami. Revnejše terase blejske kotanje uporabljajo pretežno za pašnike in senožete, apneniški osamelci so večinoma porasli z gozdom. Znamenitost Bleda je jezero tektonsko-ledeniškega izvora s površino 1,45 km². Dolžina jezera je 2120 m, širina 1080 m in globina 30 m.

Slika 2: Blejsko jezero (www.bled.si)

Občina Bled je imela ob popisu marca 2002. leta 10899 prebivalcev, od tega 5314 moškega in 5585 ženskega spola. Stopnja gostote poselitve v občini Bled zanaša 57,08 preb./km², glede na stanovanja 2,3 preb./stanovanje in glede na gospodinjstva 2,7 preb./gospodinjstvo. Naravno gibanje za leto 2000 kaže negativen naravni prirast -20; rojenih 88, umrlih 108 (Statistični letopis RS, 2001).

Delež delovno aktivnega prebivalstva tvori 35,4%, kar je 3807 ljudi, od tega 3374 zaposlenih in 433 samozaposlenih oseb. Stopnja brezposelnosti znaša 6,9%, kar je 320 prebivalcev (Statistični letopis RS, podatki za marec 2002, vir: Zavod RS za zaposlovanje). Povprečna

neto plača v občini Bled je leta 2002 znašala 122060 SIT, bruto pa 192659 SIT (<http://www.sigov.si/zrs>).

Podatki o migraciji zaposlenih kažejo, da se večji del aktivnega prebivalstva zaposluje v domačem kraju, kar 44,3% (1798 ljudi), ostali se vozijo na delo v Radovljico – 22,3% (904 ljudi), sledijo Jesenice – 10,4% (422 ljudi), Ljubljana – 9,06% (368 ljudi) in Kranj – 6,3% (255 ljudi).

Prometna povezava z ostalo Slovenijo je cestna in železniška. Najbližja železniška postaja je sicer postaja Bled-Rečica, vendar je ta del proge slabo povezan z ostalo železniško mrežo Slovenije (mogoča linija brez presedanja je le Jesenice–Nova Gorica), tako da je najbolj ugodna povezava s postaje Lesce-Bled, ki je od Bleda oddaljena približno 4 km. Bled je povezan z rednimi avtobusnimi zvezami z bližnjo okolico in z vsemi večjimi kraji v Sloveniji. Obstaja tudi mestni potniški promet med Bledom, Lescami in Radovljico. Bled je dokaj blizu dveh državnih meja: do meje z Avstrijo (Korensko sedlo) in meje z Italijo (Rateče) je 45 km.

Slika 3: Položaj občine Bled glede na širšo okolico (www.bled.si)

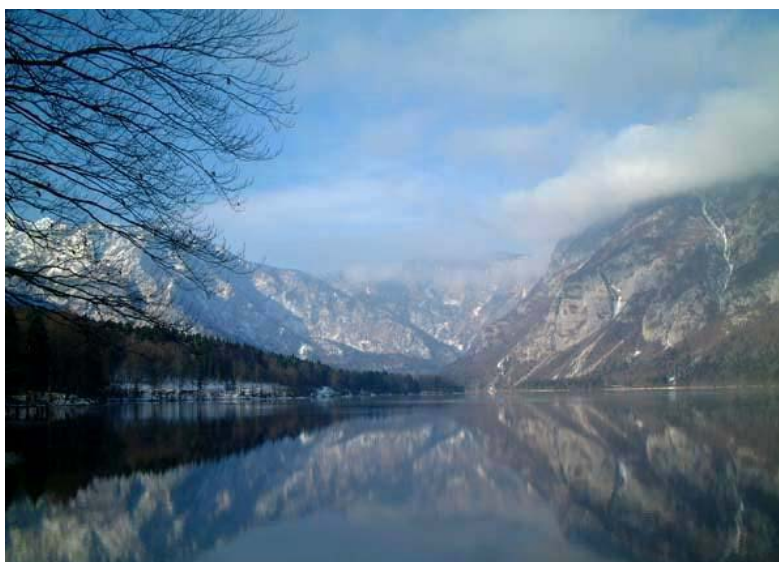
Zaenkrat poteka glavni cestni promet proti Bohinju skozi center Bleda, vendar je v načrtu obvoznica, ki bi se centru v celoti izognila in naj bi potekala po južni strani Bleda. Cestno omrežje je namreč ob konicah preobremenjeno in zato nepretočno. Glavna ovira je torej tranzitni promet Lesce–Bohinj in Lesce–Pokljuka, delno tudi ciljni promet ob lepih dneh v kopalni sezoni, saj motorni promet ob jezeru predstavlja velika motnjo.

V občini Bled se nahajata dve osnovni šoli, dve strokovni srednji šoli, višja strokovna šola ter Poslovna šola Bled, ki je mednarodnega značaja. Zdravstvo zastopata Zdravstveni dom Bled ter Diagnostični center Bled. V občini je več bank ter zavarovalnic.

V industriji sta večji podjetji LIP Bled ter Vezenine Bled. Poglavitna dejavnost pa je seveda turizem, v okviru katerega se izvaja tudi bogat kulturni program preko celega leta. Gostinske zmogljivosti Bleda so 29 nastanitvenih objektov, 1682 sob, 4059 ležišč. V letu 2000 je Bled obiskalo 133298 turistov, od tega 110605 tujih (82,9%). Večina turističnih objektov je koncentrirana okrog vzhodnega dela jezerske kotanje, v centralnem turističnem območju, ki predstavlja jedro blejskega turizma. Drugo manjše jedro se pojavlja ob robu vasi Grad.

3.2.2.2 Bohinj

Bohinj je izrazita alpska kotlina, ki se je izoblikovala od povirju reke Save Bohinjke v JV delu vzhodnih Julijskih Alp. Globoko vdrtá kotlina, z dnóm v nadmorski višini okoli 530 m, se razteza v smeri vzhod–zahod (20 km) in je široka največ 5 km (Voga, 2003).

Slika 4: Bohinjsko jezero (www.destinacije.com)

Potrebno je pojasniti, da Bohinj ni naselje. Torej ni zaselek, ni vas in ni mesto, pač pa je ime alpske kotline v povirju Save Bohinjke od Soteske navzgor, v kateri se nahajajo vasi. Občina Bohinj je bila ustanovljena 4. 10. 1994 in meri po površini 333,7 km². Poseljenost je

razpršena po manjših vaseh, ki jih je skupno 24. Upravni center je Bohinjska Bistrica in spada pod upravno enoto Radovljica. Občina Bohinj je geografsko zaključen prostor. Najvišja točka v občini je Triglav. 66% občinskega ozemlja (221 km^2) leži znotraj območja Triglavskega narodnega parka, kar 84% površine občine pa je zavarovano v okviru Nature 2000, ki predstavlja evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, razglašeni v državah članicah EU z osnovnim ciljem ohraniti biotsko raznovrstnost za bodoče rodove. (<http://obcina.bohinj.si/index.php?id=9>, 20. 01. 2007)

Slika 5: Bohinjska Bistrica (www.photo-gallery.cz)

V Bohinju je bilo leta 2002 po podatkih popisa prebivalstva 5222 prebivalcev, od tega 2534 moških in 2688 žensk. Stopnja gostote poselitve znaša 15,65 prebivalcev na km^2 , glede na stanovanja 2,9 preb./stan. in glede na gospodinjstva 2,8 preb./gospodinjstvo. Naravno gibanje za leto 2000 kaže negativen naravni prirast – 6: rojenih 52, umrlih 58 (Statistični letopis RS, 2001).

Delavno aktivnih prebivalcev je 2129, kar je 40,3% prebivalstva, od tega 1936 zaposlenih in 193 samozaposlenih oseb, brezposelnih pa je 215 oseb. Povprečna neto plača v občini Bohinj je leta 2002 znašala 104373 SIT, bruto pa 163437 SIT (Statistični urad RS, 2002).

Največ delovno aktivnih prebivalcev se zaposluje v domači občini – 83 prebivalcev (47%), temu pa sledijo Bled – 251 preb. (18%), Radovljica – 159 preb. (11%), Jesenice – 151 preb. (11%), Ljubljana – 80 preb. (6%) ter Kranj – 68 preb. (5%).

Cestna povezava do Bohinja je slaba. Do Bohinja lahko pridemo iz smeri Ljubljana, preko Kranja, Radovljice in Bleda. Drugi dve povezavi sta preko Škofje Loke in Železnikov ali iz Nove Gorice preko Tolmina, vendar je ta prometna povezava slaba zaradi neurejenih cestišč in velike oddaljenosti. Bohinj je dostopen tudi z vlakom do naselja Bohinjska Bistrica. Do Bohinjske Bistrice pa vozi tudi avtovlak, ki povezuje Most na Soči z Bohinjsko Bistrico.

V občini Bohinj se nahajajo osnovna šola, Zdravstveni dom Bohinj, banka in pošta.

Ekonomska struktura prebivalstva kaže na gospodarsko zaostalo področje. Leta 1991 je bilo v primarnem sektorju 16,1% aktivnih prebivalcev, čeprav niso ugodni pogoji v pokrajini. Sekundarni sektor je imel premalo delovnih mest, zato je prišlo do depopulacije. Enostranska gospodarska usmerjenost je zavirala razvoj terciarnih dejavnosti, čeprav so zanje dani ugodni naravni pogoji. Izjema sta Bohinjska Bistrica, kot lokalni, turistični, oskrbni in upravni center ter Ribičev Laz, ki je tipičen turistični kraj. Danes se stanje izboljšuje v korist terciarnih in kvartarnih dejavnosti, upadata pa primarni in sekundarni sektor, in sicer predvsem zaradi prestrukturiranja gospodarstva. Glavna industrija in večina terciarnih dejavnosti je skoncentriranih v Bohinjski Bistrici. V Bohinjski Bistrici sta obrata Lip Bled (lesna industrija) in Fibo (kovinska industrija), ki imata največ delovnih mest v sekundarnem sektorju. Vendar je to za Bohinj še vedno premalo, zato mnogo delavcev dnevno odhaja na delo na Bled, Jesenice, v Radovljico in Podbrdo. Nekaj delovnih mest nudi tudi Gozdarsko-kmetijska zadruga z.o.o. v svoji klavnici, sirarni in na žagi (Voga, 2003).

Bohinjska proga je bila zelo pomembna za razvoj turizma, ki je še danes najpomembnejša gospodarska panoga v Bohinju. V času zimske in predvsem poletne turistične sezone se prebivalstvo v Bohinju skoraj podvoji. Turistične nastanitve so v hotelih, pri zasebnikih, gostiščih, kampih... (<http://obcina.bohinj.si/index.php?id=9>, 20.01.2007)

3.2.2.3 Jesenice

Jesenice ležijo na začetnem delu doline med Mežaklo in Karavankami, v ozki in dolgi alpski dolini pod strmimi pobočji Julijskih Alp in Karavank. Dolina je dolga več deset kilometrov, vendar zelo ozka, saj pod Mežaklo dno banjaste strme doline ni širše kot kilometer. Že tako ozko dolino pa v vzdolžni smeri razpolavlja še struga reke Save, ki je najnižja stalnica doline.

Jeseniška dolina je orientirana v smeri JV–SZ . Razvoj mesta Jesenice je neposredno povezan z železarstvom. Le-to je konec 19. stoletja iz med seboj ločenih naselij ustvarilo mestno naselje z vsemi značilnostmi mesta, v njem pa je prevladovala železarska industrija. Najstarejši del naselja se je torej razvil na pobočju hriba Mirca, na levem bregu Save. Pred prvo svetovno vojno sta se mu pridružili naselji Plavž in Sava in leta 1929 so Jesenice postale mesto (Petak, 1998).

Slika 6: Jesenice (sl.wikipedia.org)

Občina Jesenice meri 75,8 km² in ima 21620 prebivalcev v 21 naseljih, izmed katerih so večja: Blejska Dobrava, Hrušica, Javornik, Koroška Bela ter Planina pod Golico. V Jesenicah je sedež UE Jesenice.

Na Jesenicah je bilo leta 2002 po podatkih popisa prebivalstva 21620 prebivalcev, od tega 10686 moških in 10934 žensk. Stopnja gostote poselitve znaša 282 preb./km², glede na stanovanja 2,5 preb./stan. in glede na gospodinjstva 2,7 preb./gospodinjstvo. Naravno gibanje za leto 2000 kaže negativen naravni prirast –7; rojenih 207, umrlih 214 (Statistični letopis RS, 2001).

Posebej je potrebno omeniti delež tujcev v narodnostni sestavi občine Jesenice, saj je ta precej večji kot drugod po Sloveniji. Po drugi svetovni vojni, zlasti od 60-ih let dalje, se je namreč v Slovenijo usmerilo večje število ekonomskih migrantov iz republik bivše Jugoslavije in so se naseljevali večinoma v industrijskih mestih, kot so Jesenice. Z njihovim prihodom se je v mestu pospešil proces socialno-ekonomske diferenciacije in vedno večje heterogenosti znotraj posameznih mestnih delov (Lavtižar, 1997).

Delež delovno aktivnega prebivalstva tvori 35%, kar je 7490 ljudi, od tega 7147 zaposlenih in 343 samozaposlenih oseb. Stopnja brezposelnosti znaša 14,9%, kar je 1478 prebivalcev (Statistični letopis RS, podatki za marec 2002, vir: Zavod RS za zaposlovanje). Povprečna neto plača v občini Jesenice je leta 2002 znašala 130312 SIT, bruto pa 203783 SIT (<http://www.sigov.si/zrs>).

Podatki o migraciji zaposlenih kažejo, da se večji del aktivnega prebivalstva zaposluje v domačem kraju, kar 62,3% (5078 ljudi), ostali se vozijo na delo v Kranj – 8,5% (693 ljudi), sledi Radovljica – 7,0% (573 ljudi), Ljubljana – 5,7% (468 ljudi), Kranjska Gora – 4,9% (405 ljudi) in Bled – 4,6% (78 ljudi) (www.stat.si, 20.01.2007)

Jesenice so bile do nedavnega središče črne metalurgije na Slovenskem, danes pa imajo zelo pomembno prometno vlogo. Leta 1870 je stekla železniška proga Ljubljana–Jesenice–Trbiž. Po letu 1966 je bil odsek Jesenice–Trbiž ukinjen, danes pa je na trasi nekdanje proge predvidena kolesarska steza. Leta 1906 so zgradili železniško progo Jesenice–Bohinj–Trst in železniški predor skozi Karavanke. V letu 1990 pa se je železniškemu predoru pridružila še cestna povezava z Evropo - predor Karavanke s kompleksom carinskega platoja. Poleg ostalega ima občina tudi organiziran mestni javni prevoz (Integral - prevozi, turizem, prodaja vozil in servisi d.d., Jesenice).

V občini Jesenice se nahajajo štiri osnovne šole, srednja šola in dve višji strokovni šoli. Zdravstvo zastopajo Zdravstveni dom Jesenice, Splošna bolnišnica Jesenice ter dom za starejše. Zastopanih je tudi več bank, zavarovalnic ter pošt.

Področje občine Jesenice je tipično industrijsko območje z železarsko tradicijo. Industrija, s prevladujočo vlogo družb, ki so naslednice Železarne Jesenice, zaposluje več kot polovico vseh zaposlenih v občini. Ostale pomembnejše gospodarske panoge so trgovina, gostinstvo in turizem, finančne in druge poslovne storitve, obrt in osebne storitve ter gradbeništvo. Poleg tega, da so Jesenice industrijsko mesto, imajo tudi zelo dobre možnosti razvoja turizma. Mesto je izhodišče za več izletniških točk v Karavankah in Julijskih Alpah, hkrati pa je tu pomembno prometno križišče, saj je za Jesenice značilen velik tranzitni promet. Samo čez mejni prehod Karavanke pride v Slovenijo letno okoli 6 milijonov potnikov, kar predstavlja 24% vseh prehodov čez avstrijsko-slovensko mejo.

3.2.2.4 Kranjska Gora

Občina Kranjska Gora je geografsko zaokroženo območje Zgornjesavske doline (tudi Doline ali Gornjesavske doline), ki je ena najlepših alpskih dolin. Leži na skrajnem severozahodu Slovenije, tik ob tromeji z Avstrijo in Italijo. Na severu jo omejuje obod Karavank in na jugu Julijske Alpe, proti vzhodu poteka meja pod Jesenicami, kjer se Zgornjesavska dolina odpira v Radovljiško kotlino, na zahodu pa po razvodju med Savo in Ziljo, zahodno od Rateč (www.kranjska-gora.si).

Kranjska Gora je občinsko središče in največji kraj Zgornjesavske doline. Je tudi gorski turistični kraj in pomembno, svetovno znano zimskošportno središče. Okrog starega vaškega jedra je zrasel nov, turistični del naselja s hoteli, zasebnimi sobami in apartmaji, počitniškimi domovi, rekreacijskimi objekti in trgovskim središčem (<http://www.kranjska-gora.si/index.php?i=27>)

Slika 7: Kranjska Gora (www.kranjskagora.si)

Občina Kranjska Gora meri 256,3 km² in spada pod UE Jesenice. Ob popisu leta 2002 je imela 5247 prebivalcev, od tega 2565 moškega in 2682 ženskega spola (www.stat.si). Stopnja gostote poselitve znaša 20,74 preb./km², glede na stanovanja 1,7 preb./stan. in glede na gospodinjstva 2,6 preb./gospodinjstvo. Naravno gibanje prebivalstva za leto 2000 kaže negativen naravni prirast -34: rojenih 22, umrlih 56 (Statistični letopis RS, 2001).

Delež delovno aktivnega prebivalstva tvori 44,3%, kar je 2326 prebivalcev, od tega 2138 zaposlenih in 188 samozaposlenih oseb. Stopnja brezposelnosti znaša 11,2%, kar je 296 prebivalcev (SURS, Aktivno prebivalstvo po zaposlitvenem statusu, občine, Slovenija, Popis 2002). Povprečna neto plača v občini Kranjska Gora je leta 2002 znašala 140633 SIT, bruto pa 229773 SIT.

Podatki o delovnih migracijah kažejo, da se večji del prebivalstva (kar 690) zaposluje v sosednji občini Jesenice. V Kranjski Gori se zaposluje 399 prebivalcev, temu pa sledijo Ljubljana (136 prebivalcev), Kranj (75 prebivalcev), Radovljica (60 prebivalcev) ter Bled (52 prebivalcev).

Zaradi gorskega značaja občine Kranjska Gora so prometnice omejene na Dolino. Ta je zaradi ugodne lege ob tektonskem prelomu, zadostne širine in položnosti dostopna na vzhodu iz

smeri Ljubljanske kotline in na zahodu iz Kanalske doline. Od stranskih dolin je prometno pomembnejša še Radovna. Visoki gorski hrbti so že v preteklosti pomenili oviro razvoja prometnih tokov, zato je velikega pomena prelaz Vršič. Karavanke na severni strani Doline niso nikoli predstavljale večjih ovir, kar dokazuje priseljevanje s Koroške. Tu so prometni tokovi že v preteklosti potekali preko Korenskega sedla (Kočevar, 1998). Železniška proga poteka na relaciji Ljubljana–Jesenice–Trbiž.

Industrija je kljub visokemu deležu zaposlenih manj pomembna gospodarska panoga, saj sta v občini le dva industrijska obrata (KO-OP (kovinarska industrija) in Lip lesna industrija Bled – tovarna Mojstrana (Lesna industrija)). Že od 70-ih let naprej je najpomembnejša gospodarska panoga turizem, ki je pozitivno vplival na razvoj trgovine in storitvene obrti. Kmetijstvo je danes za zaposlene v ostalih dejavnostih le dopolnilna dejavnost (Kočevar, 1998). Najpomembnejše gospodarske panoge poleg industrijskih obratov so predelovalne dejavnosti, gostinstvo, popravila motornih vozil, promet, skladiščenje, javna uprava, zdravstvo in socialno varstvo.

3.2.2.5 Radovljica

Občina Radovljica meri 118,7 km² in leži na severozahodu Slovenije. Ozemlje pripada alpskemu svetu; tako se na severu občine dvigajo zahodne Karavanke, na severozahodu pa sega v občino zahodni del Kamniško-Savinjskih Alp.

Radovljica je mesto s srednjeveškim jedrom, ki leži nad sotočjem Save Bohinjke in Dolinke. Mesto na južnem robu ravnine je že od nekdanj pomembno prometno križišče. Leži na vedutno dobri legi, pogledi so predvsem proti pobočju planote Jelovica, lepi pogledi proti vrhom Karavank, Julijcem in do roba Kamniško-Savinjskih Alp. Povezanost z okoliškimi kraji in ostalimi večjimi naselji v regiji je dobra, saj preko vplivnega območja Radovljice načrtujejo trase odseka avtoceste od Vrbe do Podtabora (Solomun, 2001). Na Radovljico je torej vezanih več bližnjih naselij. Z Lescami mesto celo funkcionira kot somestje, saj si naselji delita posamezne funkcije, da se na tako majhnih razdaljah ne podvajajo.

Slika 8: Radovljica (www.radovljica.si)

Občina Radovljica je imela ob popisu marca 2002. leta 18138 prebivalcev, od tega 8623 moškega in 9515 ženskega spola. Stopnja gostote prebivalcev znaša 152,27 preb./km², glede na stanovanja 2,64 preb./stanovanje in glede na gospodinjstva 2,81 preb./gospodinjstvo (<http://www.sigov.si/zrs>). Naravno gibanje za leto 2000 kaže pozitiven naravni prirast +20; rojenih 180, umrlih 160 (Statistični letopis RS, 2001).

Delež delovno aktivnega prebivalstva občine tvori 34,4%, to je 6248 prebivalcev, od tega 5589 zaposlenih in 659 samozaposlenih oseb. Stopnja brezposelnosti znaša 8,9%, kar je 683 prebivalcev (Statistični letopis RS 2001, podatki za marec 2002, vir: Zavod RS za zaposlovanje). Povprečna neto plača v občini Radovljica je leta 2002 znašala 120589 SIT, bruto pa 187604 SIT (<http://www.sigov.si/zrs>).

Podatki o migraciji zaposlenih so se od leta 1961 s skromnih 21,3% v zadnjem desetletju povzpeli na preko 60%. Največ ljudi se vozi na delo v Kranj, in sicer 14,27% (956 prebivalcev), sledi Bled z 10,33% (692 preb.), nato Ljubljana z 9,23% (618 preb.) ter Jesenice z 6,45% (432 preb.).

Radovljica ima primarno cestno ureditev, ki poteka v smeri Ljubljana–Radovljica–Bled in sekundarno, ki jo predstavlja mreža mestnih cest. Poleg tega leži v bližini načrtovane, a še ne v celoti izvedene avtocestne povezave Ljubljana–Karavanški predor–Avstrija, ki predstavlja gorenjski krak avtocestne smeri sever–jug in je sestavni del X. evropskega prometnega koridorja. Poleg tega je v Radovljici tudi železniška postaja povezave Ljubljana–Jesenice, a je pomembnejša od te železniška postaja v Lescah.

Občina ima dobro mrežo enot predšolske vzgoje, socialnega varstva, osnovnih ter podružničnih šol, dve srednji strokovni šoli, dva zavoda za izobraževanje odraslih ter

glasbeno šolo. Zdravstvo zastopa Zdravstveni dom Radovljica, poleg tega sta v Begunjah tudi Psihiatrična bolnica ter Klimatično zdravilišče (<http://www.radovljica.si/>).

Najpomembnejše gospodarske panoge tega območja pa so proizvodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov, proizvodnja električne in strojne opreme, trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe, gostinstvo, promet, skladiščenje in zveze. Gospodarstvo zastopajo Elan, Almira, Seaway, Emma, Atotech (kemična tovarna) ter v Kropi Iskra Mehanizmi, Novi Plamen ter UKO Kropa.

Gospodarski razvoj Radovljice in širšega območja je povezan z razvojem industrije, ki vseskozi zaposluje večino aktivnega prebivalstva, ustvarja več kot 60% družbenega proizvoda (ob koncu devetdesetih) in tudi zavzema velike površine. Seveda pa so se vzporedno z industrijo začele razvijati tudi druge dejavnosti, zato je na podlagi širjenja le-teh prišlo tudi do začetkov oblikovanja somestja. K temu je prispevala velika zgoštev dejavnosti in tudi delovnih mest na širšem prostoru. Tu je skoncentrirana kovinarska industrija, živilska industrija, gradbeništvo, tekstilna industrija in preko 80% terciarnega in kvartarnega sektorja celotne radovljiške občine. Takšna zgoštev dejavnosti in delovnih mest je posledica ugodne lege in položaja somestja, dobre prometne povezanosti in s tem povezane živahne dnevne migracije ter suburbanizacije (Boben, 2002).

3.2.2.6 Žirovnica

Območje občine Žirovnica sestavljata dve različni pokrajinski enoti. Južni del je ravninski, severni pa sega v hribovito območje Karavank. Meja med enotama poteka po vznožju grebena Peči. Občina je samostojna šele od leta 1999, po površini obsega 42,6 km², po naseljih pa: Breg, Breznica, Doslovče, Moste, Rodine, Selo pri Žirovnici, Smokuč, Vrba, Zabreznica, Žirovnica.

Večina naselij je nastala ob vznožju grebena Peči, na prisojnih pobočjih v t. i. termalnem pasu, kjer so najnižje temperature višje kot v dnu dolin, manj je tudi meglenih ur, znatno večja pa je osončenost.

Pri tem pa so se pojavljale razlike med starimi in novimi deli vasi. Stari deli so bili včasih sestavljeni iz gruntarskega in kajžarskega dela. Hiše v tem delu so bile majhne, skromno opremljene, po položaju in obliki pa so odstopale od drugih kmečkih vasi. Po vojni so se vasi začele širiti ob vaških cestah in poteh v vse smeri. Največji kompleksi novih stanovanjskih naselij zavzemajo v veliki meri severna, najbolj sončna območja nekdanjih pašnikov.

Poselitev je bila sprva agrarna. Zanj je značilno, da so poselitvene oblike tesno povezane s kmetijstvom, zato so bile vezi med naselji in pokrajino (naravnim okoljem) številne in izrazite. Oblika poselitve je bila tesno povezana z obdelovalnimi zemljišči in njihovo parcelacijo.

Z razvojem industrializacije in urbanizacije je pričel nastajati nov poselitveni sistem. Navezanost na kmetijsko zemljišče se bistveno zmanjša, za večino prebivalcev pa je povsem nepomembna. Med najpomembnejšimi dejavniki so razmestitev in bližina delovnih mest, bližina prometnih poti, možnost navezave na infrastrukturno omrežje, bližina centralnega kraja z oskrbnimi in storitvenimi dejavnostmi (Zuljan, 1998).

Občina Žirovnica je imela ob popisu marca 2002. leta 4047 prebivalcev, od tega 2015 moškega in 2032 ženskega spola. Stopnja gostote poselitve znaša 95 preb./km², glede na stanovanja 2,5 preb./stanovanje in glede na gospodinjstva 2,8 preb./gospodinjstvo (<http://www.sigov.si/zrs>). Naravno gibanje za leto 2000 kaže pozitiven naravni prirast +16: rojenih 48, umrlih 32 (Statistični letopis RS 2001).

Delež delovno aktivnega prebivalstva tvori le 11,3%, kar je 459 ljudi, od tega 368 zaposlenih in 91 samozaposlenih oseb. Stopnja brezposelnosti znaša 8,4%, kar je 138 prebivalcev (Statistični letopis RS, podatki za marec 2002, vir: Zavod RS za zaposlovanje). Povprečna neto plača v občini Žirovnica je leta 2002 znašala 125648 SIT, bruto pa 195129 SIT (<http://www.sigov.si/zrs>).

Podatki o migraciji zaposlenih kažejo, da se v domačem kraju zaposluje 16,2% (238 ljudi), ostali se vozijo na delo na Jesenice – 30,7% (451 ljudi), sledi Radovljica – 21,4% (314 ljudi), Ljubljana – 8,4% (124 ljudi), Kranj – 8,1% (119 ljudi) in Bled – 7,8% (114 ljudi).

Žirovnica ima prometno ugodno lego, saj leži ob avtocestni trasi Ljubljana–Karavanški predor–Avstrija, ki predstavlja gorenjski krak avtocestne smeri sever–jug in je sestavni del X. evropskega prometnega koridorja, a še ni dokončno izgrajen. Ostale ceste sekundarnega omrežja nudijo zadostne povezave, poleg tega je v Žirovnici tudi postajališče železniškega prometa na relaciji Ljubljana–Jesenice.

Žirovnica spada med ruralna središča. Gre za lokalno (krajevno) središče, ki ima nalogo, da z osnovno oskrbo pokriva splošne potrebe prebivalstva v socialnem, kulturnem in gospodarskem pogledu. Funkcije so razporejene med več naselij: osnovna šola in vrtec sta v Zabreznici, zdravstveni dom s splošno in zobozdravstveno ambulanto na Selu, občinska uprava na Breznici, trgovine z mešanim blagom pa v Žirovnici in na Breznici (Zuljan,1998). Srednješolskih ustanov nima, posledica tega je dnevna migracija mladine.

V Žirovnici se nahaja 85 gospodarskih družb ter 109 fizičnih oseb. Po dejavnosti prevladujejo predelovalne dejavnosti, trgovina, javne in osebne storitve ter nepremičnine in poslovne storitve (Statistični letopis RS, 2001).

V Žirovnici ni večje industrijske dejavnosti razen obrata Planike na Breznici, v Mostah pa sta še dve večji podjetji: Elektro Žirovnica in Elektrarna Moste (34 zaposlenih). Porast malih podjetij je posledica sprememb družbeno-ekonomskega sistema v smeri tržnega gospodarstva in posledica programa spodbujanja razvoja obrti in podjetništva v jeseniški občini. Najpomembnejše gospodarske panoge Žirovnice so oskrba z elektriko, plinom in vodo, proizvodnja vlaknin, papirja in kartona ter izdelkov iz papirja in kartona, založništvo in tiskarstvo, obdelava in predelava lesa, proizvodnja izdelkov iz lesa, plute, slame in protja, razen pohištva, proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov ter gostinstvo.

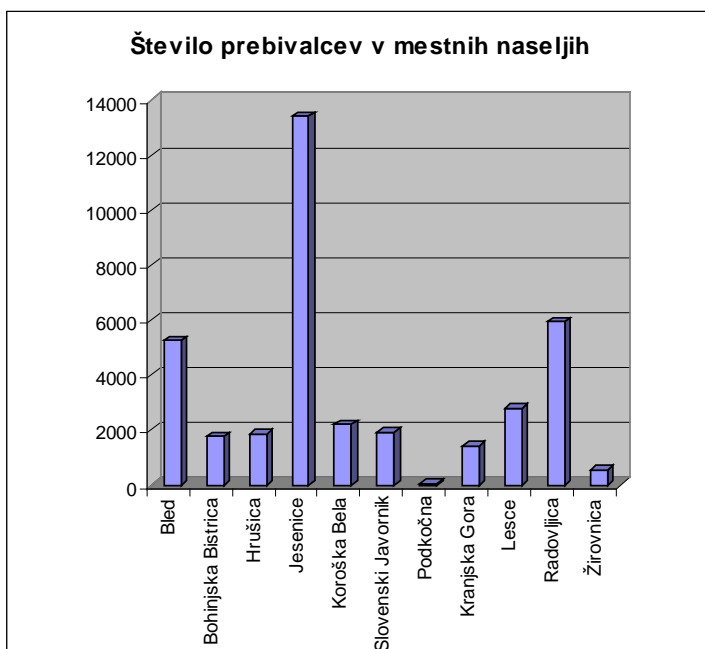
3.3 Statistični podatki obravnavanega območja

Na podlagi izbranih indikatorjev iz projektov v prvem delu naloge (poglavje 2.4) so v naslednjih poglavjih predstavljeni podatki za območje gornje gorenjskega somestja. Predstavljeni so samo tisti podatki, ki so pomembni za urbano omrežje v slovenskem merilu in ki najbolje predstavijo vlogo somestja v urbanem omrežju.

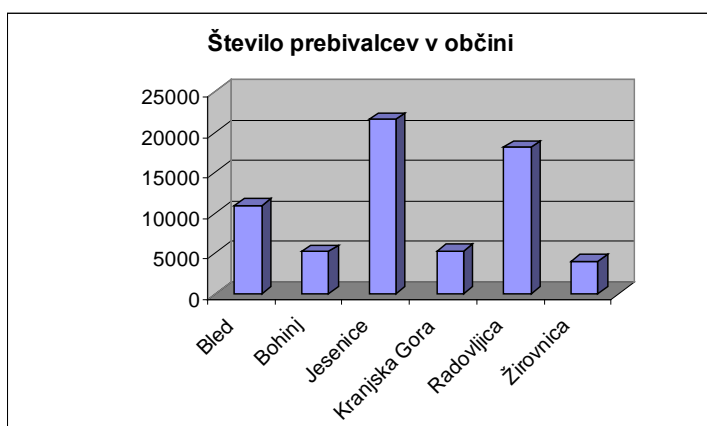
3.3.1 Demografska struktura

3.3.1.1 Populacija

Pri indikatorju populacije je potrebno primerjati velikost populacije v posameznem naselju ter v posamezni občini. Tako kot je razvidno iz spodnjega grafikona (grafikon 1), se število prebivalcev močno razlikuje med posameznimi naselji. Tako imajo največ prebivalcev Bled, Jesenice in Radovljica. Jesenice in Radovljica sta upravni središči in imata tudi nekoliko večje število prebivalcev kot Bled. Enako razporeditev prebivalstva imajo občine (grafikon 2).

Grafikon 1: Število prebivalcev v mestnih naseljih

Grafikon 2: Število prebivalcev v posamezni občini

Pri populaciji pa je potrebno primerjati tudi starostno strukturo prebivalstva (priloga A). Iz preglednic lahko ugotovimo, da je delež mladega prebivalstva približno enak deležu starega prebivalstva (15%). Največji delež prebivalstva pa je v vmesnem razredu, to je delovno aktivne populacije (približno 70%).

3.3.1.2 Spreminjanje populacije

Pri staranju populacije se primerja razmerje med populacijo, ki je starejša od 65 let, ter populacijo, ki je mlajša od 14 let. Tako je imela leta 2002 najstarejšo populacijo Podkočna in najmlajšo populacijo Hrušica. Velik delež mlade populacije je imelo tudi naselje Jesenice. Vsa ostala naselja pa imajo razmerje večje kot 1, kar pomeni, da je več prebivalstva starega nad 65 let kot pa mladega prebivalstva (do 14 let).

Preglednica 14: Staranje populacije v posameznem naselju

naselje	Bled	Bohinjska Bistrica	Hrušica	Jesenice	Koroška Bela	Slovenski Javornik	Podkočna	Kranjska Gora	Lesce	Radovljica	Žirovnica
razmerje	1,26	1,39	0,66	0,89	1,04	1,11	2,00	1,26	1,28	1,32	1,51

Če primerjamo spreminjanje populacije med letoma 1991 in 2002 na ravni regije (preglednica 15), ugotovimo, da je bilo leta 1991 razmerje med starim in mladim

prebivalstvom enako 0,49. Do leta 2002 pa je naraslo število starega prebivalstva, število mladega prebivalstva pa se je zmanjšalo. Tako je razmerje med starim in mladim prebivalstvom naraslo na 0,90. Iz tega izhaja, da se prebivalstvo v regiji stara.

Preglednica 15: Starostna struktura prebivalstva na ravni regije

	1991	2002
skupaj	194650	197648
0 - 14	41400	31714
14 - 65	133091	137370
nad 65	20159	28564
razmerje med prebivalstvom nad 65 let in prebivalstvom do 14	0,49	0,90

Spodnja preglednica (preglednica 16) prikazuje spreminjanje razmerja populacije med starim in mladim prebivalstvom v obdobju 1991–2002 na ravni občine. Iz analize podatkov lahko ugotovimo, da se je v vseh občinah povečal delež starega prebivalstva in zmanjšal delež mladega prebivalstva. Ob popisu leta 1991 je nekoliko izstopala Občina Jesenice z nekoliko višjim deležem mladega prebivalstva ter občina Bohinj z višjim deležem starega prebivalstva. Leta 2002 je v vseh občinah število starega prebivalstva naraslo nad številom mladega prebivalstva, razen v občini Jesenice, kjer je število starega prebivalstva tudi naraslo, vendar še vedno ne presega mladega prebivalstva.

Preglednica 16: Starostna struktura prebivalstva na ravni občine

Občina	1991	2002
Bled	0,65	1,08
Bohinj	0,78	1,13
Jesenice	0,48	0,92
Kranjska Gora	0,68	1,19
Radovljica	0,52	1,05
Žirovnica	0,57	1,06

3.3.1.3 Migracije

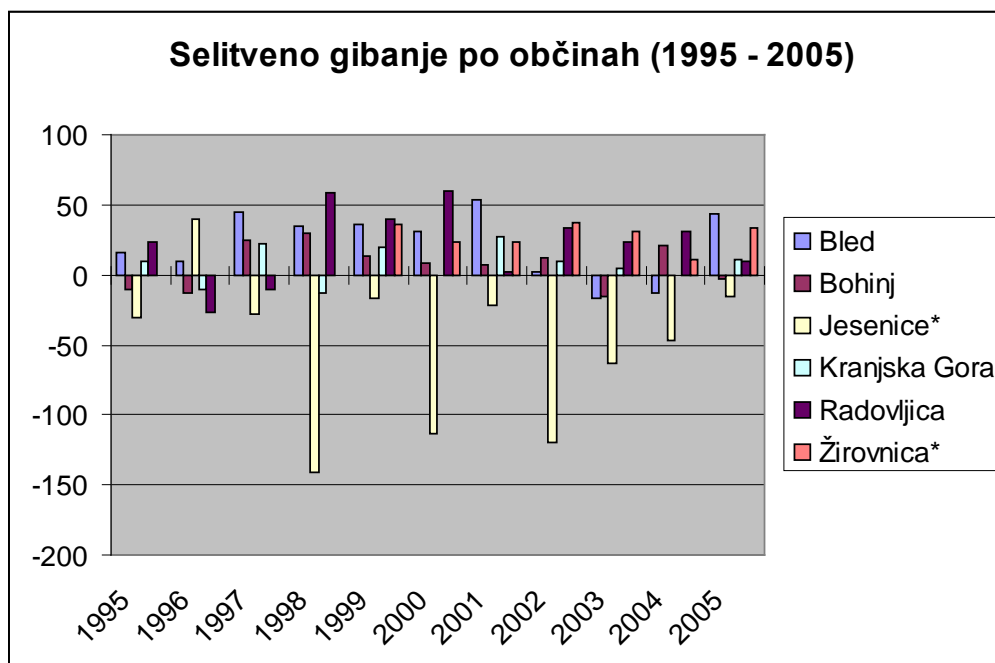
Za indikator migracije primerjamo naraščanje celotne populacije s priseljenimi. Kot je razvidno iz spodnje preglednice (preglednica 17), je območje dokaj zanimivo za priseljevanje. Najbolj zanimivo pa je priseljevanje iz tujine, saj ima glede na celotno število priseljenih velik delež. Potrebno pa je povedati, da imajo Jesenice velik delež priseljenih iz tujine, predvsem iz

republik bivše Jugoslavije, zaradi razvoja železarstva v preteklosti (priloga B). Najmanjši delež migrantov pa prihaja iz držav Evropske unije.

Preglednica 17: Prebivalstvo po tipu selitve v posamezno naselje

ime naselja	Priseljeni				
	skupaj	iz drugega naselja iste občine	iz druge občine iste statistične regije	iz druge statistične regije	iz tujine
Bled	3117	523	1313	862	419
Bohinjska Bistrica	1003	372	253	260	118
Hrušica	1427	1078	210	58	81
Jesenice	6993	883	1851	1183	3076
Podkočna	z	44	8	z	-
Koroška Bela	1195	363	297	172	363
Slovenski Javornik	1026	322	257	169	278
Kranjska Gora	863	112	258	275	218
Lesce	1855	600	780	303	172
Radovljica	4073	1221	1780	753	319
Žirovnica	305	69	190	30	16

Ker se privlačnost prostora spreminja med posameznimi obdobji, je potrebno analizirati tudi migracije med posameznimi obdobji. Če se je migracijski tok ustavil oziroma zmanjšal, to pomeni, da prostor ni več privlačen za priseljevanje.

Grafikon 3: Skupni selitveni prirast po občinah med letoma 1995 in 2005

V zgornjem grafikonu (grafikon 3) je prikazan skupni selitveni prirast. Ta prirast vključuje priselitve in odselitve v tujino ter priselitve in odselitve iz drugih občin. Pred analizo grafikona je potrebno razložiti občini Jesenice in Žirovnica. Občina Žirovnica se je 01.01.1999 odcepila od občine Jesenice, zato so podatki selitvenega gibanja za Žirovnico prikazani od leta 1999 dalje. Občina Jesenice vsa leta izkazuje negativni selitveni prirast, ki pa med posameznimi leti močno niha. To pomeni, da se je več prebivalstva v tem obdobju izselilo kot pa priselilo. Edini občini, ki imata vseskozi pozitiven selitveni prirast, sta občini Žirovnica in Radovljica. Občina Bled v enakem obdobju izkazuje pozitivno selitveno gibanje, razen v letih 2003 in 2004.

Na ravni regije je bilo po podatkih popisa prebivalstva leta 2002 priseljenih v Gorenjsko regijo 648 prebivalcev, odseljenih iz regije pa 746 prebivalcev. Tako je Gorenjska regija leta 2002 izkazovala negativen selitveni prirast (-98 prebivalcev). Na ravni države pa je bilo v Slovenijo iz tujine priseljenih 9134 prebivalcev, od tega je bilo 1432 državljanov RS, ter odseljenih pa 7269 prebivalcev, od tega 2624 državljanov RS. Skupni selitveni prirast za Slovenijo je tako pozitiven in znaša 1865.

3.3.1.4 Gostota poselitve

Pri gostoti poselitve analiziramo gostoto poselitve v posamezni občini ter primerjamo spreminjanje gostote poselitve med obdobji. Tako ima najvišjo gostoto poselitve občina Jesenice (285 preb./km²), sledi ji občina Radovljica (153 preb./km²), nato je občina Žirovnica (95 preb./km²). Vse ostale občine pa imajo 50 preb./km² ali manj. Pri tem pa je potrebno poznati geografske razmere za določeno območje. V gornji gorenjski regiji je veliko hribovitega sveta, ki kot takšen ni primeren za poselitev. Zato je gostota poselitve višja tam, kjer je več ravninskega sveta. Tako imata občini Jesenice in Žirovnica višjo gostoto poselitve kot ostale občine, vendar imata tudi najmanjšo površino občine. V ostalih občinah pa je v površino zajet velik del alpskega sveta. Velik delež površin spada tudi v območje Nature 2000 oziroma so zaščitena območja kot narodni park. Gostota poselitve se med letoma 1991 in 2002 ni dosti spremenila, kar pomeni, da je bilo v tem obdobju približno enako število rojstev in imigracij kot smrti in emigracij.

3.3.2 Ekonomsko-socialna struktura

3.3.2.1 Bruto družbeni proizvod (BDP)

Za analizo naselja oziroma občine v urbanem omrežju bi bilo potrebno analizirati BDP za naselje in občino, vendar ti podatki niso dosegljivi. Podatke o bruto domačem proizvodu lahko dobimo le na ravni NUTS 3, na ravni regije. V spodnji preglednici (preglednica 18) je prikazana rast BDP-ja na prebivalca, kjer je indeks Slovenije enak 100, med leti 2000 in 2004. Iz grafikona je razvidno, da BDP od leta 2001 naprej pada in je do leta 2004 padel za skoraj dve indeksni točki.

Preglednica 18: Regionalni BDP na prebivalca

leto	2000	2001	2002	2003	2004
indeks	87,4	88,3	88	86,9	86,1

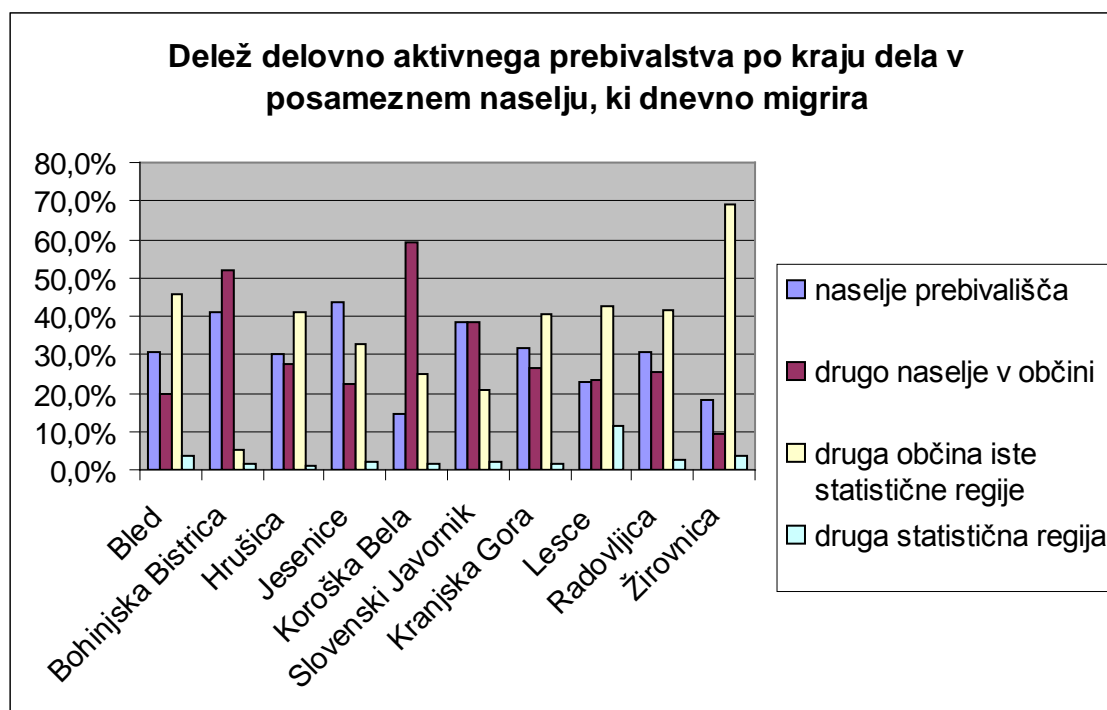
(Opomba: Slovenija = 100) (<http://bsp1h.gov.si>)

3.3.2.2 Zaposlenost

Če analiziramo delež delovno aktivnega prebivalstva v posameznem naselju in občini glede na celotno populacijo, lahko ugotovimo, da ima občina Kranjska Gora najvišji delež delovno aktivnega prebivalstva 44,3% (2326), najmanjši pa občina Bohinj – 40,8% (2129). Ostale občine pa si sledijo po naslednjem vrstnem redu od najvišjega do najnižjega; Bled – 42,2% (4596), Jesenice – 41,8% (9029), Radovljica – 41,7% (7570) in Žirovnica – 41,2% (1677).

Če pa primerjamo delež delovno aktivnega prebivalstva na ravni naselja, lahko ugotovimo, da ima najvišji delež naselje Podkočna – 53,7%, temu sedi naselje Hrušica – 51,3% in Jesenice – 51,3%. Vsa tri naselja so v občini Jesenice, ki pa po zgornjih podatkih nima najvišjega deleža zaposlitve med obravnavanimi občinami. Tem trem naseljem sledijo naselja Kranjska Gora – 50,8%, Koroška Bela – 49,5%, Radovljica – 47,3%, Bohinjska Bistrica – 47,2%, Bled – 47,1% in Slovenski Javorniki – 46,9%. Najnižji delež brezposelnosti pa ima naselje Lesce – 45,8%.

V spodnjem grafikonu (grafikon 4) so prikazane delovne migracije glede na kraj dela v posameznem naselju. Prikazani so deleži posameznih migracij glede na celotno aktivno prebivalstvo. Tako lahko ugotovimo, da zelo malo prebivalcev delovno migrira v drugo statistično regijo v vseh naseljih. Ostali tri migracijski tokovi pa se razlikujejo glede na posamezno naselje. Tako je največ delovno aktivnega prebivalstva, ki se zaposluje v naselju prebivališča, v naselju Jesenice, najmanjši delež pa je v Koroški Beli. Največ prebivalcev dnevno migrira v drugo naselje iste občine iz naselja Koroška Bela, najmanj pa iz naselja Žirovnica. Največ prebivalcev migrira v drugo občino iste statistične regije iz naselja Žirovnica, najmanj pa iz naselja Bohinjska Bistrica.

Grafikon 4: Delež delovno aktivnega prebivalstva po kraju dela v posameznem naselju

Glede na zgornje podatke in podatke o migraciji zaposlenih se največ delovno aktivnega prebivalstva zaposluje v naselju prebivališča iz naselja Jesenice. V občino Jesenice pa prihaja tudi velik delež delovno aktivnega prebivalstva iz občine Kranjska Gora, iz katere migrira približno polovica delovno aktivnega prebivalstva ter iz občine Žirovnica, iz katere prihaja 30,7% delovno aktivnega prebivalstva. V Jesenice pa prihajajo tudi iz občin Bled in Bohinjska Bistrica, vendar je odstotek nižji. Delovno aktivno prebivalstvo iz občine Radovljica pa dnevno migrira v Kranj, Bled ter Ljubljano. V Jesenice jih dnevno migrira zgolj 6,5 %. 22,3 % delovno aktivnega prebivalstva iz občine Bled pa dnevno migrira v Radovljico. Iz tega lahko sklepamo, da so večji zaposlitveni centri mesta Jesenice, Bled in Radovljica. Mesta Koroška Bela, Slovenski Javorniki in Podkočna so spalna naselja v občini Jesenice. Občina Žirovnica ni zaposlitveni center, saj delovno aktivno prebivalstvo dnevno migrira v sosednje občine, poleg tega pa v občino Žirovnica prihaja zanemarljiv delež delovno aktivnega prebivalstva. Prav tako kot občina Žirovnica, tudi občini Bohinj in Kranjska Gora nimata zadostno število delovnih mest, saj se iz Kranjske Gore in Bohinja več kot polovica prebivalstva vozi na delo v druge občine.

3.3.2.3 Brezposelnost

V spodnji preglednici je prikazana brezposelnost glede na starostne skupine in izobrazbo v gorenjski regiji. Največje število brezposelnih je v obdobju med 25. in 49. letom starosti, od tega prevladujejo brezposelni s srednjo izobrazbo. Temu sledijo brezposelni z osnovno izobrazbo. Na drugem mestu brezposelnosti po starostnih skupinah je starostna skupina nad 50. letom starosti. V tej starostni skupini prav tako prevladujejo brezposelni s srednjo izobrazbo in nato z osnovno izobrazbo. Brezposelnosti v prvi starostni skupini (15–24) let je najmanj. Prvi razlog lahko najdemo v nizki brezposelnosti brez izobrazbe, saj je v državi uvedeno obvezno osnovnošolsko izobraževanje, tako da vsi učenci pridobijo vsaj nepopolno osnovno izobrazbo. Drugi razlog je v starosti, saj le malo študentov konča višji oziroma visoki dodiplomski in podiplomski študij do 24. leta starosti.

Preglednica 19: Brezposelnost v gorenjski regiji glede na starostne skupine in izobrazbo

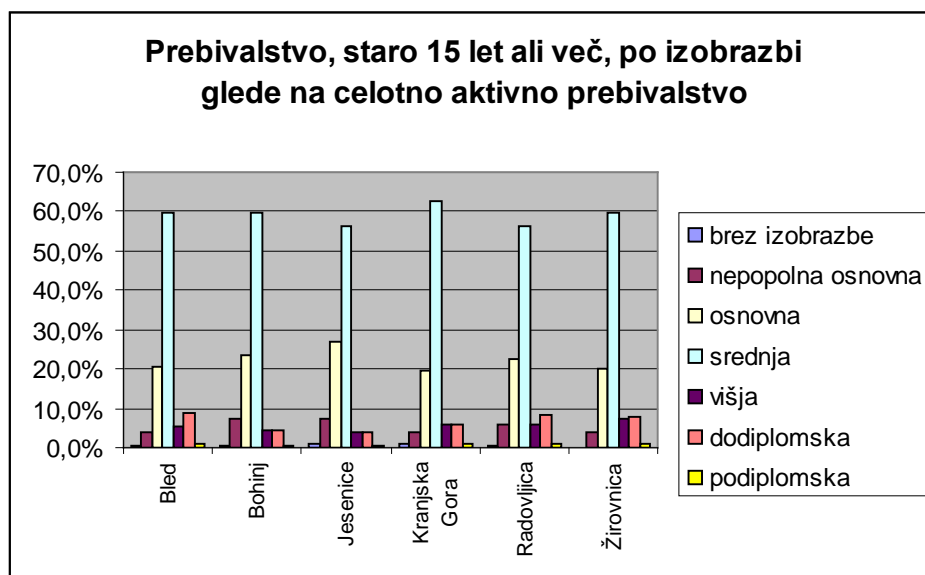
Statistična regija	Starostne skupine (leta)									
	skupaj	15–24			25–49			50 +		
		skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
Izobrazba										
Gorenjska	10204	1981	1025	956	5323	2460	2863	2900	1520	1380
Brez izobrazbe	86	x	x	x	42	8	34	x	9	x
Nepopolna osnovna izobrazba	612	41	32	9	284	130	154	287	133	154
Osnovna izobrazba	2899	578	330	248	1586	633	953	735	277	458
Srednja izobrazba	6005	1329	652	677	3032	1546	1486	1644	980	664
- nižja in srednja poklicna	3628	806	430	376	1785	1009	776	1037	664	373
- strokovna in splošna	2377	523	222	301	1247	537	710	607	316	291
Višja izobrazba	243	x	x	6	124	47	77	x	72	x
Visoka dodiplomska in podiplomska	359	24	x	x	255	96	159	80	49	31

Opomba: x – podatki so zaupni, ni podatka

Če analiziramo brezposelnost na ravni SKTE5, ugotovimo, da ima najvišjo brezposelnost občina Jesenice (8,6%), tej pa sledijo Kranjska Gora (5,6%), Radovljica (5,1%), Bled (4,7%), Žirovnica (4,6%) in Bohinj (4,1%) glede na celotno prebivalstvo.

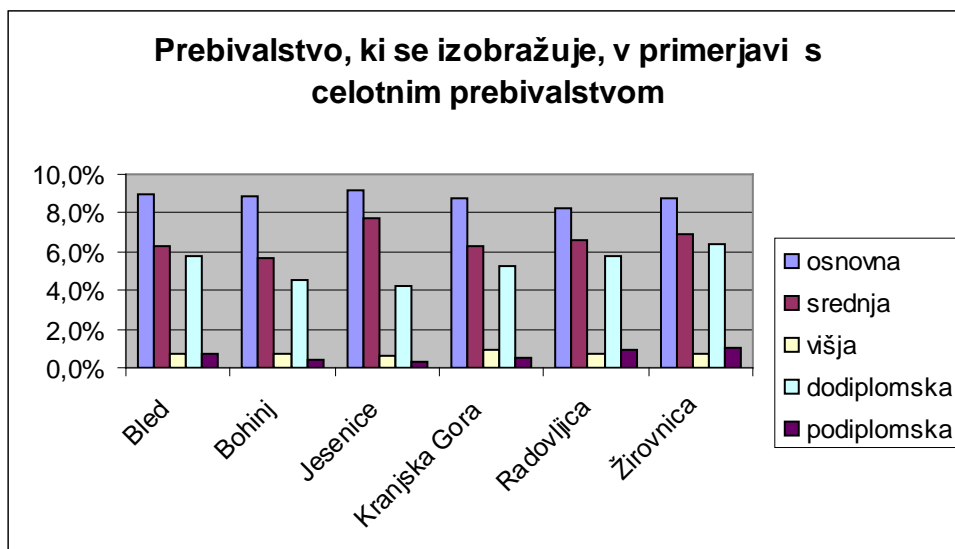
3.3.2.4 Izobrazba

Pri indikatorju izobrazbe se primerja posamezna izobrazba s celotno aktivno populacijo, pri čemer se upošteva, da je celotna aktivna populacija stara 15 let ali več. Najbolj pomembna je univerzitetna izobrazba, to je dodiplomska in podiplomska izobrazba, saj je znanje družbena vrednota. Kot je razvidno iz spodnjega grafikona (grafikon 5), je takšne izobrazbe malo, v povprečju (7,5%). Prevladuje srednja izobrazba, temu sledi osnovna izobrazba. Vse ostale izobrazbe pa ne presegajo 10% celotne aktivne populacije.

Grafikon 5: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi

Poleg samega izobraženega prebivalstva pa je pomembno tudi tisto prebivalstvo, ki se še izobražuje. Če analiziramo spodnji grafikon (grafikon 6), lahko ugotovimo, da se v vsaki občini izobražuje približno 22% prebivalcev. Največ prebivalcev se izobražuje v programih osnovnošolskega izobraževanja. Temu približno enako sledita srednja in visoka (dodiplomska in podiplomska) izobrazba, najmanj pa se jih izobražuje v višješolskih programih. Najvišji odstotek srednješolskega izobraževanja ima občina Jesenice, najnižji pa občina Bohinj. V visokošolskem izobraževanju ima najvišji odstotek izobraževanja občina Žirovnica, najnižji pa občina Jesenice.

Grafikon 6: Prebivalstvo, ki se izobražuje

3.3.3 Infrastruktura

Kot je razvidno iz priloge C, avtocestna mreža ni zgrajena v celoti. Zgrajena je avtocesta od Ljubljane do Podtabora in nato od Vrbe preko Hrušice do predora Karavanke, ki povezuje Slovenijo z Avstrijo. Odsek med Vrbo in Podtaborom pa je še v izgradnji.

Železniška mreža poteka od Ljubljane, preko Radovljice, Lesc, Žirovnice do Jesenic, kjer se združi z železniško progo iz Nove Gorice, preko Bohinjske Bistrice do Jesenic. Nato se železniška proga nadaljuje v Beljak (A). Bled leži med dvema železniškima progama. Najugodnejša železniška postaja je oddaljena 4 kilometre (Lesce-Bled). Druga postaja pa je Bled-Jezero. Edino naselje, ki nima v bližini dostopa do železniške postaje, je Kranjska Gora. Cestna mreža je razvita v vseh naseljih, vendar sta Bohinjska Bistrica in Kranjska Gora prometno odmaknjeni od ostalih naselij.

Najbližje letališče je letališče Jožeta Pučnika, ki je od Radovljice oddaljeno približno 30 km.

3.3.4 Dostopnost

Dostopnost je bila v projektu RePUS izračunana oziroma povzeta po ESOPN 2.1.1 projektu, vendar so ti podatki nezanesljivi, saj so bili izračunani najprej za raven NUTS3 in nato zgolj posplošeni za nižje ravni.

V spodnji preglednici (preglednica 20) so zbrani podatki za vsak posamezni kazalnik na ravni Slovenije, regije, obravnavanih občin ter mest. Iz tabele je mogoče razbrati, kateri so tisti ključni kazalniki, ki izpostavijo pomembnejša mesta oziroma somestje v urbanem omrežju. Preglednica se nanaša na preglednico 13 (Izbrani kazalniki z načinom izračuna in virom podatkov) iz poglavja 2.4 Izbrani indikatorji. Podatki so izračunani, kot je navedeno v prvem stolpcu zgoraj omenjene preglednice in so v naslednjih enotah: populacija – št. prebivalcev, sprem. populacije – delež, migracije – št. prebivalcev, gostota poselitve – preb./km², BDP - €preb., zaposlenost – odstotek, brezposelnost – odstotek, izobrazba – odstotek.

Preglednica 20: Preglednica izbranih kazalnikov za občine in naselja s podatki

	DEMOGRAFSKA STRUKTURA				EKONOMSKO-SOCIALNA STRUKTURA				INFRASTRUKTURA			
	POPULACIJA	SPREMINJANJE POPULACIJE	MIGRACIJE	GOSTOTA POSELITVE	BDP [€/preb.]	ZAPOSLENOST	BREZPOSELNOST	IZOBRAZBA				
SLOVENIJA	1964036	0,95	1865	98,4	11866	48%	6,7%	11,0%	/	/	/	/
NUTS3	195885	0,88	-98	92,4	10443	48%	5,2%	11,0%	dobra	da	da	/
OBCINE												
Bled	10899	1,08	2	57,82	/	42%	4,7%	13,1%	dobra	da	ne	36 km
Bohinj	5222	1,13	12	15,65	/	41%	4,1%	7,7%	slaba	da	ne	56 km
Jesenice	21620	0,92	-120	285,22	/	42%	8,6%	7,0%	dobra	da	da	46 km
Kranjska Gora	5247	1,19	9	20,47	/	44%	5,6%	11,1%	slaba	ne	ne	67 km
Radovljica	18164	1,05	34	153,02	/	42%	5,1%	12,8%	dobra	da	ne	30 km
Žirovnica	4071	1,06	37	95,56	/	41%	4,6%	14,1%	dobra	da	da	37 km
NASELJA												
Bled	5252	1,26	/	/	/	47%	/	16,7%	dobra	ne	ne	36 km
Bohinjska Bistrica	1774	1,39	/	/	/	47%	/	9,0%	slaba	da	ne	56 km

	DEMOGRAFSKA STRUKTURA				EKONOMSKO-SOCIALNA STRUKTURA				INFRASTRUKTURA			
	POPULACIJA	SPREMINJANJE POPULACIJE	MIGRACIJE	GOSTOTA POSELITVE	BDP [€/preb.]	ZAPOSLENOST	BREZPOSELNOST	IZOBRAZBA				
Hrušica	1843	0,66	/	/	/	52%	/	8,8%	dobra	ne	da	49 km
Jesenice	13429	0,89	/	/	/	51%	/	6,5%	dobra	da	da	46 km
Koroška Bela	2206	1,04	/	/	/	54%	/	7,7%	dobra	ne	ne	40 km
Slovenski Javorniki	1907	1,11	/	/	/	50%	/	6,2%	dobra	da	na	43 km
Podkočna	54	2,00	/	/	/	47%	/	5,6%	dobra	ne	ne	43 km
Kranjska Gora	1428	1,26	/	/	/	51%	/	14,2%	slaba	ne	ne	67 km
Lesce	2778	1,28	/	/	/	46%	/	12,5%	dobra	da	da	34 km
Radovljica	5937	1,32	/	/	/	47%	/	18,1%	dobra	da	da	30 km
Žirovnica	550	1,51	/	/	/	45%	/	10,9%	dobra	da	ne	37 km

3.4 Testiranje izbranih indikatorjev

Na podlagi izbranih indikatorjev iz drugega poglavja ter statističnih podatkov iz tretjega poglavja lahko določimo splošne karakteristike naselja za umestitev takšnega naselja med majhna in srednje velika mesta. Glede na to, da analiziramo somestje Bled–Jesenice–Radovljica, bi morala ta naselja in občine izstopati od ostalih obravnavanih naselij in občin. Zanima nas predvsem, kakšna je vloga obravnavanega somestja glede na ostala (mestna) naselja v gornje gorenjski subregiji in v kakšnem razmerju so si ta tri mesta med seboj.

Demografska struktura

Pri pregledu demografskih podatkov po naseljih in občinah v obravnavanem območju lahko ugotovimo, da so sicer razlike med Jesenicami, Radovljico in Bledom znatne, vendar predvsem vsa tri mesta bistveno odstopajo od ostalih krajev (tudi mestnih naselij) na gornjem gorenjskem. Razlika med najmanjšim mestom v somestju Bledom (5252 prebivalcev) in največjim od ostalih mestnih naselij Lescami (2778 prebivalcev) je pomembnejša kot razlika med Jesenicami (13429 preb.) in Radovljico (5937 preb.), kar potrjujejo predvsem podatki o koncentraciji urbanih funkcij, pa tudi delovnih mest. Tako lahko sklepamo na podlagi podatkov o velikosti populacije, da morajo imeti naselja najmanj 5.000 prebivalcev ter občine najmanj 10.000 prebivalcev, da lahko rečemo, da imajo aktivno vlogo v urbanem omrežju. Vendar pa te meje niso točno določene, saj mora mesto poleg ustreznega števila prebivalstva imeti tudi urbane funkcije in delovna mesta, zato lahko te meje tudi nekoliko odstopajo. Na podlagi takšnega sklepanja ima obravnavano somestje vlogo v urbanem omrežju.

Pri indikatorju staranja populacije je pomembno, da je razmerje med starim in mladim prebivalstvom čim manjše. Pri tem indikatorju močno izstopajo le Jesenice.

Selitveno gibanje prebivalstva ali migracije naj bi imelo pozitiven predznak, kar pomeni, da je v naselju ali občini več priselitev kot odselitev. Takšno stanje dosegajo občine Bled, Radovljica in Žirovnica.

Indikator gostote poselitve je relativen glede na vsako občino zaradi razgibanosti površja, primernosti površja za poselitev ter velikosti občine nasploh. Gostoto poselitve bi bilo v danem primeru smiselno primerjati edino, če bi predhodno izločili vsa območja, ki za poselitev niso primerna, predvsem vse visokogorje. Ker s takim podatkom ne razpolagamo, je

podatek o poselitveni gostoti za območja celotnih občin ali administrativna območja naselij praktično neuporaben.

Ekonomsko-socialna struktura

Pri indikatorju bruto družbenega proizvoda primerjamo njegovo rast v posameznem obdobju. Idealno bi bilo, če bi bil BDP višji od slovenskega povprečja, žal pa je v gorenjski regiji ta indeks nižji in od leta 2002 pada, kar je v nasprotju z razvojem urbanih območij.

Za zaposlenost je pomembno, da ima naselje/občina čim višji delež zaposlenih. Somestje Bled–Jesenice–Radovljica spada v sam vrh po deležu zaposlenih v gornji gorenjski regiji. Pomembne pa so tudi delovne migracije. Čim nižje so migracije v drugo naselje/občino/regijo, tem več delovnih mest je v posameznem naselju/občini/regiji. Največ delovnih mest na prebivalca zagotavljajo Jesenice, najmanj pa Žirovnica, saj večina delovno aktivnega prebivalstva dnevno migrira v drugo občino iste statistične regije. Mesta Bled, Jesenice in Radovljica zaposlujejo od 50%–65% domačega prebivalstva v posamezni občini. Brezposelnost je dober indikator ekonomsko-socialne strukture. Čim nižja je brezposelnost, tem bolj ugodna je socialna struktura. Brezposelnost v obravnavanem somestju je primerljiva s slovenskim povprečjem (6,7%), saj imajo Jesenice za 1,9% višjo brezposelnost, Bled in Radovljica pa za približno 2% nižjo brezposelnost od slovenskega povprečja. Za razvoj bi bilo potrebno brezposelnost znižati.

Pri izobrazbi je pomemben delež izobraženih prebivalcev. Predvidevamo, da čim višji je ta delež, bolj se bo območje razvijalo. Pri tem pa ne smemo pozabiti na ustrezna delovna mesta. V somestju je potrebno povečati delež visoko izobraženih prebivalcev. Trenutno se po podatkih statističnega urada v obravnavanih občinah izobražuje v povprečju 8,8% prebivalcev v programih osnovnošolskega izobraževanja ter nekaj več kot 6% prebivalcev v dodiplomskem in podiplomskem izobraževanju, kar je dokaj zadovoljivo, saj je odstotek prebivalstva primerljiv s slovenskim povprečjem (6,3%). Tem bodočim izobraženim prebivalcem pa je potrebno zagotoviti ustrezna delovna mesta.

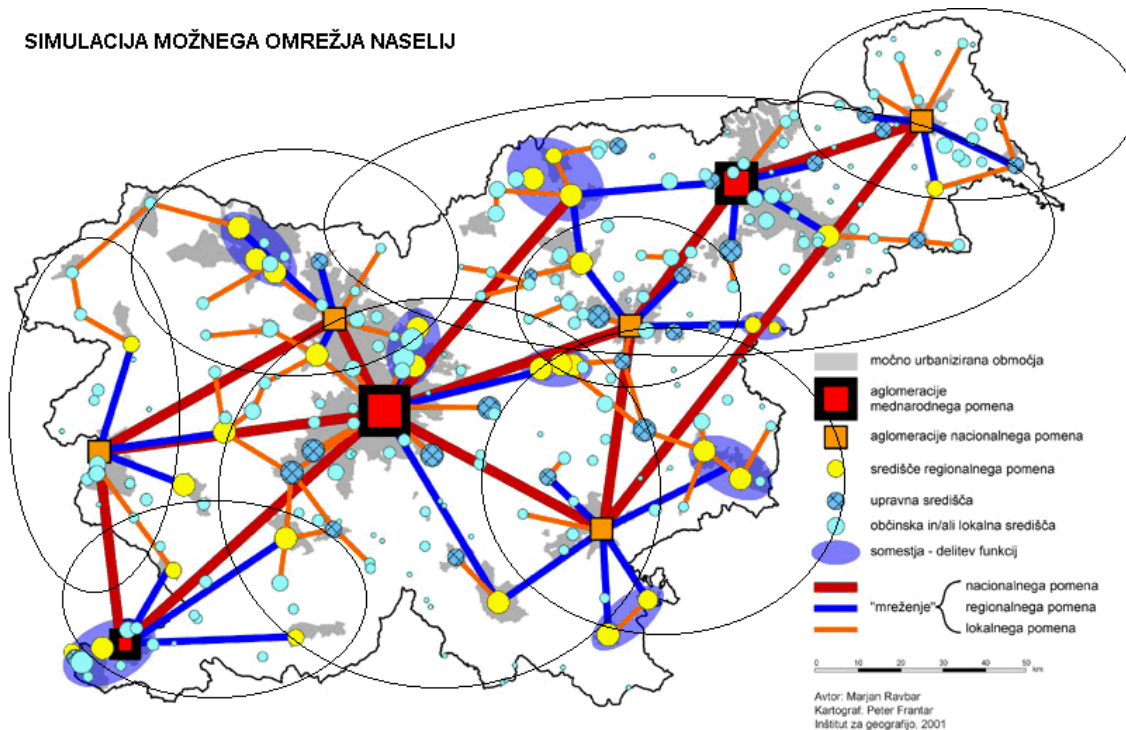
Infrastruktura in dostopnost

Na področju infrastrukture je potrebno dograditi manjkajoči odsek avtoceste, izboljšati železniške povezave ter zagotoviti ustrezno mrežo cest, ki bi zagotavljale dobre povezave

med posameznimi naselji. Poleg tega pa je potrebno gornje gorenjsko somestje povezati z ostalo Slovenijo ter tujino, saj leži ob meji z Italijo in Avstrijo.

Če pa pregledamo karto simulacije možnega omrežja naselij, ki jo je pripravil Inštitut za geografijo za izdelavo poselitve in prostorskega razvoja Slovenije za Ministrstvo za okolje in prostor, lahko ugotovimo, da je na karti označeno somestje Bled–Jesenice–Radovljica, ter da so ta naselja označena kot središča regionalnega pomena. Med Kranjem in Jesenicami naj bi nastalo mreženje regionalnega pomena, z vsemi ostalimi naselji pa mreženje lokalnega pomena.

SIMULACIJA MOŽNEGA OMREŽJA NASELIJ

Slika 9: Simulacija možnega urbanega omrežja (www.mop.gov.si)

4 ZAKLJUČEK

Na podlagi rezultatov iz prejšnjih poglavij je mogoče zaključiti, da nam določeni indikatorji lahko pokažejo, kakšno vlogo ima določeno naselje ali občina v urbanem omrežju. Vendar pa je potrebno poudariti, da vsi zgoraj navedeni statistični podatki za indikatorje ne pokažejo dejanskega stanja, saj je na primer v podatkih za regijo vključeno večje območje – območje celotne statistične regije in ne samo obravnavane mikro regije.

Na podlagi testiranja indikatorjev s statističnimi podatki lahko ugotovimo sledeče:

- **Demografska struktura:** pomembni pokazatelji urbanega omrežja so velikost populacije in migracije.
- **Ekonomsko-socialna struktura:** BDP je pomemben pokazatelj razvitosti urbanega območja. Poleg tega pa je potrebno analizirati še zaposlenost, delovna mesta, izobrazbeno strukturo, brezposelnost in strukturo brezposelnosti ter izobrazbo in izobraževanje. Pomembno je zagotavljati delovna mesta za trenutno delovno aktivno prebivalstvo ter ustvarjati dodatna nova delovna mesta za prihodnje generacije.
- **Infrastruktura in dostopnost:** pomembna je povezanost somestja z ostalimi večjimi središči ter drugimi bližnjimi središči, zato je potrebno zagotoviti ustrezne prometne povezave, ki bodo omogočale ustrezno povezovanje med naselji.

Če analiziramo demografsko strukturo prebivalstva, izstopajo po številu prebivalstva mesta Bled, Jesenice in Radovljica. Zaradi medsebojne bližine in prepletenosti funkcij in dnevnih migracij ta tri mesta upravičeno lahko obravnavamo kot somestje. To somestje ima tudi višjo gostoto poselitve na ravni občine. V ekonomsko-socialni strukturi so mesta približno na enakem nivoju. Pri tem pa ne gre zanemariti, da to somestje zagotavlja delovna mesta za njegove prebivalce ter da se veliko delovno aktivnega prebivalstva iz sosednjih občin in mest vozi na delo na Jesenice in v Radovljico ter nekoliko manj na Bled. Poleg tega so tu skoncentrirani industrija, zdravstvo ter šolstvo. Jesenice in Radovljica sta tudi upravni središči. Somestje ima ugodno prometno lego, saj leži ob X. evropskem prometnem koridorju. Tu poteka še nedokončana avtocestna povezava, ki vpliva na razvoj somestja, saj je povezana z razvojem industrije, pozitivnim selitvenim prirastom, zaposlenostjo... Tako lahko tudi

trdimo, da ima somestje Bled–Jesenice–Radovljica večjo vlogo v urbanem omrežju kot ostala obravnavana naselja.

Poudariti je torej treba, da je za pomembno vlogo v urbanem omrežju potrebno zagotoviti ustrezne ekonomsko-socialne faktorje, kot so delovna mesta, nizka brezposelnost, izobraževanje prebivalstva ter ustrezna infrastruktura, ki bodo prebivalce zadržali v domačem kraju ter privabljali prebivalce iz drugih območij. Če bo ta cilj dosežen, se bo povečalo število prebivalcev, narasel bo tudi bruto družbeni proizvod. S tem pa se bo še povečala moč urbanega območja za nadaljnji razvoj.

LITERATURA

- Aktivno prebivalstvo po zaposlitvenem statusu, občine. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Aktivno prebivalstvo po zaposlitvenem statusu, statistične regije. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Boben, M. 2002. Somestje Radovljica Lesce. Diplomaska naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta: 120f.
- Brezposelne osebe po starostnih skupinah, spolu in izobrazbi, statistične regije. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Ciman, A. 2006. Analiza cen izgradnje stanovanj. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta: 7 str.
- Cities and The Lisbon Agenda, www.eukn.org (20.01.2007)
- CONSPACE. 2005a. Interreg III B Cadses, final report, WP2: Harmonization of tools, data and procedures and monitoring of spatial development: str. 41.
- CONSPACE. 2005b. Interreg IIIB Cadses, Final Report, W2 Pilot action, " indicators of spatial developement", project partner, Ministry of Environmental and spatial planning, Ljubljana: str. 40, 41 42, 61, 74, 75.
- Delovno aktivni - dnevni migranti po občini prebivališča in občini dela, občine. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Delovno aktivno prebivalstvo in dnevni migranti po kraju dela v Sloveniji in kraju prebivališča, naselja. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Delovno aktivno prebivalstvo in dnevni migranti po kraju prebivališča in kraju dela v Sloveniji, naselja. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti, spolu in izobrazbi, statistične regije prebivališča. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.

- Drozg, V. 2005. Koncept policentrične ureditve Slovenije. Dela 24: str. 148.
- ESPON 1.4.1. 2006. The role of Small and Medium Size Towns (SMESTO); Final Report, Dunaj, Austrian Institute for Regional Studies an Spatial Planing: 100 str., www.espon.eu (4.11.2006) .
- ESPON 2.1.1. 2005. Territorial Impact of EU Transport and TEN Policies: 36 str., www.espon.eu (4.11.2006).
- ESPON 2.4.2. 2005. Integrated analysis of transnational ana national territories: str 60, 63, www.espon.ru (4.11.2006).
- ESPON ECPs trasnational Network activities 097/2005; Data and indicators of Western Balkan, Final Report. 2006. Atene: str. 11.
- ESPONS SCIENTIFIC REPORT: str. 83, www.espon.eu (20.01.2007).
- Ferreira, A. 2005. Socialno-demografska gibanja na zgornjem gorenjskem med letoma 1961 in 2002. Zbornik gozdarstva in lesarstva, št. 77: str. 179 – 216.
- Gosar, A., Jeršič, M. 2002. Slovenija. Turistični vodnik. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Interreg III B- RePUS, Synthesis 1 –WP3, Indicators for empirical Analysis. 2006. Budimpešta: 21 str.
- Jakoš, A. 1996. Projekcije prebivalstva. Ljubljana, Urbanistični inštitut: 135f.
- Kladnik, B. 1999. Gorenjska. Ljubljana, Zaklad: str. 61.
- Kočevar Z. 1998. Geografija občine Kranjska Gora. Diplomaska naloga. Ljubljana. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta: str. 60.
- Koželj, J. 1998. Degradirana urbana območja (DUO), Ljubljana UPP: 252 str.
- Lizbonska strategija, www.gov.mop.si in europa.eu.int/growthandjobs/index.htm
- MARS. 2005a. Monitoring the Alpine Regions' Sustainability, MARS Report 2005, Summary: str. 6, www.cipra.org (20.01.2007).
- MARS. 2005b. Analitical framework www.cipra.org (20.01.2007).
- MARS. 2005c. Data agrregation faktor www.cipra.org (20.01.2007).
- Naravno gibanje in skupni prirast prebivalstva po občinah. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Pavlin, B., Milenković, A., Klasinc, S., Grm, B. 2005. Mestna naselja v Republiki Sloveniji, 2003. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije: str. 9-21.

- Perko, D. 2001. Slovenija - pokrajina in ljudje. Ljubljana, Mladinska knjiga: str. 63-64.
- Plevnik, A. 1994. Jesenice – Urbanistična zasnova in raba prostora. Diplomsko naloga. Ljubljana. Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta: 93f.
- Prebivalstvo, ki se izobražuje v programih za pridobitev izobrazbe, in prebivalstvo, ki se je v zadnjih 12 mesecih udeležilo programov za usposabljanje ali izpopolnjevanje, občine. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Prebivalstvo po starostnih skupinah in spolu – skupaj, naselja. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Prebivalstvo po starostnih skupinah in spolu, občine. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Prebivalstvo po starostnih skupinah in spolu, statistične regije. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Prebivalstvo po statusu aktivnosti, naselja. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Prebivalstvo po tipu selitev, naselja. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi, naselja. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi, občine. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi, statistične regije. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Priseljeni v Slovenijo po državi prvega prebivališča in spolu, občine. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Prostorsko ureditveni pogoji za središče Bleda. Uradni list RS, št. 90/98.
- Regionalni bruto domači proizvod, tekoče cene. <http://bsp1h.gov.si> (30.01.2007).
- REPUS. 2005. Strategy for a Regional Polycentric Urban Sistem in Central-Eastern Europe: str: 6,7,9.

- Selitve prebivalstva po območju prejšnjega prebivališča in starosti ob selitvi, statistične regije. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002
- Selivci po letu zadnje selitve, območju prejšnjega prebivališča in spolu, statistične regije. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Structural Indicators, Update of the statistical annex (annex 1) to the 2005 report from the commission to the spring european council, <http://europa.eu.int/comm/eurostat/structuralindicators> .
- The urban audit, towards the benchmarking of quality of life in 58 european cities, Volume I, The yearbook. 2006. str. 9-11, 13. www.urbanaudit.org.
- Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot. Uradni list RS, št. 28/2000, 9/2007.
- Voga, A. 2003. Geografija Bohinja s poudarkom na spremembah v poraščenosti in izrabi v katastrski občini Bohinjska Bistrica. Diplomaska naloga. Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta: str. 65, 78.
- Zadnja selitev prebivalstva po tipu selitve in spolu, občine. Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.
- Zuljan, V. 1998. Geografija krajevne skupnosti Žirovnica – razvojne možnosti. Diplomaska naloga, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta: 165f.

URL viri:

- en.wikipedia.org (25.01.2007)
- obcina.bled.si/ (20.01.2007)
- obcina.bohinj.si (20.01.2007)
- www.asio.net (20.01.2007)
- www.bled.si (20.01.2007)
- www.bohinj.si/kje_je_bohinj/slovenija_in_evropa_si.html(20.01.2007)
- www.globtur.si 25.01.2007
- www.jesenice.si (20.01.2007)
- www.kranjska-gora.si (20.01.2007)

- www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostor/pdf/prostor_slo2020/2_1_povzetek.pdf (04.07.2007)
- www.najdi.si/register/ (20.01.2007)
- www.radovljica.si/ (20.01.2007)
- www.sigov.si/zrs (21.01.2007)
- www.stat.si (21.01.2007)
- www.venire.de (25.01.2007)
- www.zirovnica.com (20.01.2007)
- www.zirovnica.si (20.01.2007)

Kosič, I. 2007. Vloga gornje gorenjskega somestja v urbanem omrežju
Dipl. nal. – UNI Ljubljana, UL, FGG, Odd. za geodezijo, Prostorsko informacijska smer

PRILOGE

PRILOGA A: Preglednica starostne strukture prebivalcev v posamezni občini ter v posameznem naselju

Občina:

starostna struktura	0-14	15-65	nad 65
Bled	14,9%	69,0%	16,1%
Bohinj	16,4%	64,9%	18,6%
Jesenice	14,8%	71,6%	13,6%
Kranjska Gora	13,3%	70,8%	15,8%
Radovljica	15,2%	68,8%	16,0%
Žirovnica	15,1%	68,9%	16,0%

Naselje:

starostna struktura v posameznem naselju	0-14	14-65	nad 65
Bled	13,4%	69,6%	17,0%
Bohinjska Bistrica	13,8%	67,1%	19,2%
Hrušica	16,1%	73,3%	10,6%
Jesenice	14,8%	72,1%	13,1%
Koroška Bela	13,6%	72,2%	14,2%
Slovenski Javornik	15,5%	67,2%	17,3%
Podkočna	7,4%	77,8%	14,8%
Kranjska Gora	12,8%	71,1%	16,1%
Lesce	13,6%	69,1%	17,4%
Radovljica	13,2%	69,3%	17,5%
Žirovnica	13,5%	66,2%	20,4%

PRILOGA B: Priseljeno prebivalstvo po državi prvega prebivališča

Občina	Skupaj	Država prvega prebivališča					
		Bosna in Hercegovina	Hrvaška	Makedonija	Jugoslavija	države EU	druge države
Bled	637	237	145	29	126	67	33
Bohinj	243	122	46	20	39	10	6
Jesenice	4638	3399	352	257	473	118	39
Kranjska Gora	474	204	112	13	85	37	23
Radovljica	1157	493	288	39	188	91	58
Žirovnica	127	36	34	3	24	23	7

